

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om registret över rättstolkar

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås det att det stiftas en lag om registret över rättstolkar. Genom den föreslagna lagen genomförs Europaparlamentets och rådets direktiv om rätt till tolkning och översättning vid straffrättsliga förfaranden i den omfattning det gäller upprättande av ett register över sådana självständiga tolkar med lämpliga kvalifikationer som avses i direktivet.

Syftet med registret över rättstolkar är att främja tillgången till sådana rättstolkar som tillhandahåller tolkning av tillräckligt hög kvalitet. För att trygga en tillräcklig nivå på rättstolkningsförmågan ska det av en tolk som införs i registret över rättstolkar krävas antingen avlagd specialyrkesexamen för rättstolk eller avlagd lämplig högskoleexamen och därtill en tillräcklig mängd avlagda studier i rättstolkning. En förutsättning för införande i registret är därtill att tolken avger en skriftlig försäkran om att han eller hon förbinder sig att följa de lagar och yrkesetiska bestämmelser som gäller i tolkens arbete.

Enligt förslaget gäller registreringen under en viss tid och för att förnya registreringen krävs det att rättstolkningsförmågan har upprätthållits. En tolk kan avföras ur registret över rättstolkar om han eller hon genom dom i en domstol konstaterats vara skyldig till brott i sin verksamhet som tolk eller på annat sätt genom sin verksamhet har visat sig vara uppenbart olämplig att vara verksam som rättstolk.

Beslut om införande i registret över rättstolkar och om avförande ur registret ska fattas av nämnden för registret över rättstolkar, som finns i anknytning till Utbildningsstyrelsen och som Utbildningsstyrelsen utnämner för högst fem år i sänder.

Propositionen hänför sig till budgetpropositionen för 2016 och avses bli behandlad i samband med den.

Lagen avses träda i kraft den 1 april 2016.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
INNEHÅLL	2
ALLMÅN MOTIVERING	3
1 INLEDNING.....	3
2 NULÄGE	3
2.1 Lagstiftning och praxis avseende översättning och tolkning	3
<i>Begreppen rättslig översättning och rättstolkning</i>	3
<i>Språklagstiftningen</i>	4
<i>Översättning och tolkning i brottsprocessen</i>	4
<i>Översättning och tolkning i allmänna domstolar i andra än brottmål</i>	6
<i>Översättning och tolkning i förvaltningslagen och förvaltningsprocesslagen</i>	6
2.2 Tolkar och översättare.....	7
<i>Bestämmelser om översättare och tolkar</i>	7
<i>Utbildning av tolkar och översättare</i>	9
<i>Auktoriserade translatorer</i>	12
<i>Tillgång till översättare och tolkar</i>	13
2.3 Den internationella utvecklingen samt lagstiftningen i utlandet och inom EU.....	13
3 MÅLSÄTTNING OCH DE VIKTIGASTE FÖRSLAGEN	15
4 PROPOSITIONENS KONSEKVENSER	17
5 BEREDNINGEN AV PROPOSITIONEN	19
6 SAMBAND MED ANDRA PROPOSITIONER.....	21
DETALJMOTIVERING	22
1 LAGFÖRSLAG	22
2 NÄRMARE BESTÄMMELSER OCH FÖRESKRIFTER	29
3 IKRAFTTRÄDANDE	30
4 FÖRHÅLLANDE TILL GRUNDLAGEN SAMT LAGSTIFTNINGSORDNING	30
LAGFÖRSLAG	34
Lag om registret över rättstolkar	34

ALLMÄN MOTIVERING

1 Inledning

Europaparlamentets och rådets direktiv 2010/64/EU om rätt till tolkning och översättning vid straffrättsliga förfaranden, nedan tolkningsdirektivet eller direktivet, har utfärdats den 20 oktober 2010. Syftet med direktivet är att vid straffrättsliga förfaranden förbättra positionen för personer som är misstänkta eller åtalade för brott och som inte förstår eller talar förfarandespråket. Genom direktivet fastställs de minimikrav som gäller rätten till tolkning och översättningar som ska tillämpas vid straffrättsliga förfaranden. Syftet med tolkningsdirektivet är att säkerställa att de misstänkta och åtalade får tillgång till tolkning och översättningar vid straffrättsliga förfaranden för att garantera deras rätt till en rättvis rättegång.

Riksdagen har den 22 oktober 2013 godkänt de lagförslag som ingick i regeringens proposition RP 63/2013 rd om ändring av lagen om rättegång i brottmål, förundersökningslagen, tvångsmedelslagen, lagen om föreläggande av böter och ordningsbot, lagen om strafforderförfarande, lagen om ordningsbotsförfarande samt lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga medlemsstaterna i Europeiska unionen, genom vilka tolkningsdirektivet har genomförts.

Enligt artikel 5.1 i tolkningsdirektivet ska medlemsstaterna vidta konkreta åtgärder för att se till att den tolkning och de översättningar som tillhandahålls håller den kvalitet som krävs enligt artiklarna 2.8 och 3.9. I dessa punkter i direktivet förutsätts att den tolkning och den översättning som tillhandahålls ska hålla tillräckligt hög kvalitet för att garantera att förfarandena går rättvist till, särskilt genom att garantera att misstänkta eller tilltalade förstår vad de anklagas för och kan utöva sin rätt till försvar. Enligt artikel 5.2 ska medlemsstaterna för att främja ändamålsenlig tolkning och översättning och effektiv tillgång till detsamma sträva efter att upprätta ett eller flera register över självständiga översättare och tolkar som har lämpliga kvalifikationer. När ett sådant eller flera sådana register upprättats ska, om lämpligt, det eller de göras tillgängliga för försvarare (rättsbiträden) och relevanta myndigheter.

2 Nuläge

2.1 Lagstiftning och praxis avseende översättning och tolkning

Begreppen rättslig översättning och rättstolkning

Begreppet rättslig tolkning är inte etablerat men kan åtminstone anses omfatta översättning av dokument som ska upprättas och företes i brottmål, tviste- och ansökningsärenden och vissa förvaltningsärenden. Rättstolkning betyder tolkning åtminstone i alla ovan nämnda ärenden på talade språk, teckenspråk eller med olika språkinterna tolkningsmetoder. Språkinterna tolkningsmetoder är bl.a. tecknat tal, skrivtolkning samt tolkning med kommunikationsmetoder som stöder och ersätter tal. De vanligaste kommunikationsmetoderna som stöder och ersätter tal är stödtecken, bliss, gester och ansiktsuttryck, olika bilder och grafiska teckensystem, såsom PCS och piktogram och skrift.

Rättstolkarna ska ha två aktiva arbetsspråk mellan vilka de tolkar: rättstolken översätter muntligen, dvs. tolkar olika parter tal i situationen i båda riktningarna antingen konsekutivt, dvs. som tolkning efter det att parten talat klart, eller simultant, dvs. tolkning samtidigt som en part talar. Det ena arbetsspråket kan också vara teckenspråk. Rättstolken kan vid tolkning också använda ovan nämnda språkinterna tolkningsmetoder. Rättstolkning omfattar också prima vista-tolkning, vilket betyder att ett dokument på det ena arbetsspråket översätts muntligen eller genom teckenspråk till det andra arbetsspråket. I förundersökningslagen (805/2011) och i

lagen om rättegång i brottmål (689/1997) kallas prima vista-tolkning muntlig översättning. Tolkningen kan ske som kontakt- eller distanstolkning.

Språklagstiftningen

Finlands nationalspråk är finska och svenska. Syftet med språklagen (423/2003) är att trygga den i grundlagen (731/1999) tillförsäkrade rätten för var och en att hos domstolar och andra myndigheter använda sitt eget språk, antingen finska eller svenska. Enligt 10 § i språklagen har var och en rätt att använda finska eller svenska i kontakter med statliga myndigheter och tvåspråkiga kommunala myndigheter. Myndigheterna ska dessutom ordna möjlighet för den som ska höras att bli hörd på sitt eget språk, finska eller svenska. Hos enspråkiga kommunala myndigheter används kommunens språk, om inte myndigheten på begäran beslutar annorlunda eller något annat föreskrivs på något annat ställe i lag. Var och en har dock rätt att bli hörd på sitt eget språk och att använda sitt eget språk i ärenden som väcks av en myndighet och som direkt gäller grundläggande rättigheter för honom eller henne eller någon som är i hans eller hennes vård eller om myndigheten ålägger honom eller henne någon skyldighet. Språklagen är en allmän lag som tillämpas på domstolar och andra statliga myndigheter, kommunala myndigheter, självständiga offentlighetsinrättningar samt riksdagens ämbetsverk och republikens presidents kansli (myndighet) om inte något annat föreskrivs.

I samiska språklagen (1086/2003) föreskrivs om samernas rätt att använda sitt eget språk hos domstolar och andra myndigheter samt om det allmännas skyldighet att tillgodose och främja samernas språkliga rättigheter. En same har rätt att i egen sak eller i ett ärende där han eller hon hörs använda samiska hos de myndigheter som avses i samiska språklagen.

Riksdagen har antagit teckenspråklagen (359/2015) som trädde i kraft den 1 maj 2015. Lagen är en begränsad allmän lag och de materiella bestämmelserna om språkliga rättigheter för dem som använder teckenspråk ingår fortfarande i lagstiftningen inom olika förvaltningsområden.

Bestämmelser om översättning och tolkning samt om rätten att använda det egna språket hos myndigheter finns utöver i språklagen och samiska språklagen också i speciallagstiftning: om det språk som ska användas vid förundersökning och rättegång bland annat i lagstiftningen om förundersökning och rättegång, i fråga om förvaltningsärenden i förvaltningslagen (434/2003) samt i fråga om förvaltningsprocess i förvaltningsprocesslagen (586/1996).

Översättning och tolkning i brottsprocessen

En av de vanligaste ärendegrupperna som kräver rättstolkning och rättslig översättning är brottmål. Bestämmelser om de språkliga rättigheterna hos personer som är misstänkta för brott finns 4 kap. 12 och 13 § i förundersökningslagen (805/2011). Förundersökningsmyndigheter enligt förundersökningslagen är polisen, Tullen, Gränsbevakningsväsendet samt i begränsad mån också försvarsmakten.

Enligt 4 kap. 12 § 2 mom. i förundersökningslagen har var och en rätt att vid förundersökning använda finska eller svenska så som bestäms i 10 § i språklagen (423/2003). Förundersökningsmyndigheten ska sköta tolkningen eller på statens bekostnad skaffa en tolk, om myndigheten inte behöver använda det språk som personen i fråga talar. Personer som inte är finsk-, svensk- eller samiskspråkiga har enligt 4 kap. 12 § 4 mom. i förundersökningslagen rätt att vid förundersökning använda ett språk som de förstår och kan tala tillräckligt bra. Teckenspråkiga har rätt att använda teckenspråk.

Förundersökningsmyndigheten ska ta reda på om en part behöver tolkning. Förundersökningsmyndigheten ska se till att en part får den tolkning som han eller hon behöver. I de fall

som avses i 4 kap. 12 § 2 och 4 mom. ska tolkning ordnas också när det behövs på grund av att den som ska höras har en syn-, hörsel- eller talskada. Förundersökningsmyndigheten ska sköta tolkningen själv eller på statens bekostnad skaffa en tolk.

Bestämmelser om översättning av handlingar finns i 4 kap. 13 § i förundersökningslagen. Handlingar eller delar av handlingar som ingår i förundersökningsmaterialet och är väsentliga med tanke på saken ska inom skälig tid skriftligt översättas till det språk som avses i 12 § och som en part använder, om översättningen behövs för att bevaka partens rättigheter. Med avvikelse från 1 mom. får väsentliga handlingar eller delar av eller ett sammandrag av dem översättas muntligt för en part, om inte partens rättsskydd kräver att handlingarna översätts skriftligt. Förundersökningsmyndigheten ska se till att en part får tillräcklig information om sin rätt till en översättning av handlingar och vid behov försäkra sig om huruvida parten vill ha en översättning av handlingar som avses i denna paragraf. Om en part avstår från sin rätt till en översättning av handlingar, behöver ingen översättning ges till parten. Översättning enligt denna paragraf görs på statens bekostnad, om inte förundersökningsmyndigheten själv sköter översättningen. Skyldighet att översätta handlingar eller delar av handlingar som ingår i förundersökningsmaterialet till det språk som en part använder föreligger enligt lagens förarbeten från fall till fall och i allmänhet kan de väsentliga uppgifterna i handlingarna med tanke på partens rättsskydd fås genom tolkning (dvs. s.k. muntlig översättning).

Bestämmelser om en brottsmisstänkts rätt att få en översättning av ett beslut i ett tvångsmedelsärendande i fråga om anhållande och häktning finns i 2 kap. 16 § respektive 3 kap. 21 § i tvångsmedelslagen (806/2011). Enligt bestämmelserna har den misstänkte rätt att inom skälig tid få en skriftlig översättning av beslutet om anhållande eller häktning på det språk som avses i 4 kap. 12 § i förundersökningslagen (805/2011) och som den misstänkte använder. Beslutet om anhållande eller häktning eller ett sammandrag av beslutet får översättas muntligt för en misstänkt, om inte den misstänktes rättsskydd kräver att beslutet översätts skriftligt. På översättning av ett beslut om anhållande tillämpas dessutom vad som i 4 kap. 13 § i förundersökningslagen bestäms om översättning av väsentliga handlingar som ingår i förundersökningsmaterialet. På översättning av ett beslut om häktning tillämpas dessutom vad som i 6 a kap. i lagen om rättegång i brottmål (689/1997) bestäms om översättning av handlingar.

I Europaparlamentets och rådets direktiv 2012/13/EU om rätten till information vid straffrättsliga förfaranden fastställs misstänkta eller tilltalade personers rätt att vid straffrättsliga förfaranden få information om deras rättigheter, bland annat rätten till tolkning och översättning. För att verkställa direktivet har regeringen den 28 maj 2014 gett en proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av förundersökningslagen och till vissa lagar som har samband med den (RP 71/2014 rd). Riksdagen har antagit de lagförslag som ingick i propositionen och lagarna har trätt i kraft den 1 december 2014.

Bestämmelser om en svarandes språkliga rättigheter i rättegång i brottmål finns i 6 a kap. i lagen om rättegång i brottmål. En svarande och en målsägande i ett brottmål där åklagaren utför åtal har, om han eller hon inte är finsk-, svensk- eller samiskspråkig, enligt 2 § 3 mom. rätt att få gratis tolkning vid behandlingen av brottmålet. Domstolen ska på tjänstens vägnar se till att svaranden och målsäganden får den tolkning som han eller hon behöver. Enligt 4 mom. i samma paragraf ska domstolen se till att tolkning ordnas också när en part är teckenspråkig eller när tolkning behövs på grund av att en part har en syn-, hörsel- eller talskada. Enligt 6 a kap. 3 § 1 mom. i lagen ska det till en svarande som inte är finsk-, svensk- eller samiskspråkig inom skälig tid ges en avgiftsfri skriftlig översättning av stämningsansökan och domen till den del de gäller honom eller henne. Till svaranden ska det inom skälig tid även ges en avgiftsfri skriftlig översättning av ett beslut som fattas i brottmålet och av andra väsentliga handlingar eller delar av dem, om översättningen behövs för att bevaka svarandens rättigheter.

Till målsäganden i ett brottmål där åklagaren utför åtal ska det på målsägandens begäran inom skälig tid ges en avgiftsfri skriftlig översättning av domen till den del den gäller målsäganden samt en översättning av ett beslut eller en del av ett beslut som fattas i brottmålet, om översättningen av beslutet behövs för att bevaka målsägandens rättigheter. Enligt 2 mom. i samma paragraf får stämningsansökan, domen eller någon annan väsentlig handling eller delar av eller ett sammandrag av handlingen med avvikelse från 1 mom. översättas muntligt för svaranden eller målsäganden, om inte partens rättsskydd kräver att handlingen översätts skriftligt. Domstolen ska se till att svaranden får tillräcklig information om sin rätt till en översättning av handlingar och vid behov försäkra sig om huruvida svaranden vill ha en översättning av handlingar som avses i denna paragraf. Om svaranden avstår från sin rätt till en översättning av handlingar, behöver ingen översättning ges till svaranden.

Översättning och tolkning i allmänna domstolar i andra än brottmål

Bestämmelser om översättning och tolkning i allmänna domstolar i andra än brottmål finns i rättegångsbalken (4/1734). Enligt 4 kap. 2 § 3 mom. i den ska andra än finsk-, svensk- eller samiskspråkiga parter som önskar få tolkning eller en översättning själva skaffa och bekosta den, om inte domstolen med beaktande av sakens art bestämmer något annat. Domstolen ska dock se till att nordiska medborgare får behövlig tolk- och översättningshjälp i ärenden som gäller dem.

Översättning och tolkning i förvaltningslagen och förvaltningsprocesslagen

Förvaltningslagen (434/2003) tillämpas på handläggning av förvaltningsärenden hos statliga myndigheter, kommunala myndigheter och självständiga offentlighetsrättsliga inrättningar samt hos riksdagens ämbetsverk och republikens presidents kansli samt vid statens affärsverk, offentlighetsrättsliga föreningar samt på enskilda då de sköter offentliga förvaltningsuppgifter.

I 26 § i förvaltningslagen finns bestämmelser om tolkning och översättning i ärenden som omfattas av tillämpningsområdet för förvaltningslagen. Enligt bestämmelsen ska en myndighet ordna tolkning och översättning i ett ärende som kan inledas av en myndighet, om 1) en part som använder romani eller teckenspråk eller något annat språk inte behärskar det språk, finska eller svenska, som ska användas vid myndigheten, eller, 2) en part på grund av handikapp eller sjukdom inte kan göra sig förstådd. Ärendet kan tolkas eller översättning göras till ett språk som parten kan konstateras förstå tillräckligt väl med hänsyn till ärendets art. Enligt förvaltningslagen ska en myndighet således ordna tolkning och översättning i ett ärende som kan inledas av en myndighet. Ärenden som kan inledas av en myndighet är till exempel meddelande om beslut om psykiatrisk sjukhusvård oberoende av patientens vilja eller ärenden som gäller återkrav av förmåner. För utredning av ett ärende eller för att trygga en parts rättigheter kan myndigheten ordna tolkning och översättning också i andra ärenden än de som avses ovan.

Förvaltningsprocesslagen (586/1996) tillämpas på rättskipning i allmänna förvaltningsdomstolar. Lagen ska också tillämpas då ändring i beslut i förvaltningsärenden söks genom besvär eller extraordinära rättsmedel hos en förvaltningsmyndighet eller en nämnd som har inrättats för att behandla ärenden som gäller sökande av ändring, eller hos någon annan särskild myndighet som kan jämföras med dessa.

I 77 § i förvaltningsprocesslagen finns bestämmelser om tolkning och översättning. Enligt bestämmelsen ska myndigheten ordna tolkning och översättning, om en person inte behärskar det språk som enligt språklagen ska användas vid myndigheten eller om han eller hon på grund av hörsel-, syn- eller talskada inte kan göra sig förstådd och 1) den myndighet som har behandlat ärendet i ett tidigare behandlingsskede har varit skyldig att ordna tolkning eller skaffa översättning enligt 26 § 1 mom. i förvaltningslagen eller någon annan bestämmelse,

2) den myndighet som behandlar rättskipningsärendet är första instans i ett ärende som har inlett av en myndighet, eller 3) en person ska höras muntligen. Av särskilda skäl kan myndigheten ordna tolkning och skaffa översättning också i andra fall än de som avses ovan.

2.2 Tolkar och översättare

Bestämmelser om översättare och tolkar

Enligt förvaltningslagen och förvaltningsprocesslagen får som tolk eller översättare inte användas en person som står i ett sådant förhållande till en part eller ärendet att hans tillförlitlighet till följd därav kan äventyras. I dessa lagar ingår inga bestämmelser om tolkens behörighetskrav men enligt förarbetena till lagarna är det dock myndighetens skyldighet att förvissa sig om att en tolk eller en översättare behärskar sin uppgift tillräckligt väl (RP 217/1995 rd och RP 72/2002). Enligt förarbetena kan också en handläggare som behandlar ärendet fungera som tolk eller översättare. Detta får dock inte innebära sådant biträdande av en part som skulle medföra jäv för tjänstemannen. Om det inte hos myndigheten finns någon person som är kapabel att vara tolk eller översättare, ska myndigheten skaffa någon annan person för denna uppgift.

I samband med genomförandet av tolkningsdirektivet har bestämmelser om behörighetskrav för tolkar och översättare i brottsprocess tagits in i förundersökningslagen och i lagen om rättegång i brottmål. Bestämmelserna om behörighetskrav för tolkar och översättare omfattar inga krav på utbildning, utan enligt dem får som tolk anlitas en redbar och annars för detta uppdrag lämplig person som har den skicklighet som krävs för uppdraget. Enligt den regeringsproposition (RP 63/2013 rd) genom vilken tolkningsdirektivet genomförs ska man, när man bedömer en tolks eller översättares lämplighet, beakta personens utbildning och erfarenhet samt uppdragets art. En tolk eller översättare ska ha tillräckliga språkkunskaper för att kunna sköta uppdraget. Utöver allmänna språkkunskaper krävs det sådan kännedom om juridisk terminologi som är tillräcklig med hänsyn till ärendets art. När det gäller tolkar avses med den skicklighet som krävs för uppdraget även sådan tolkningsförmåga som krävs för tolkningsuppdraget. En tolk ska kunna förmedla ett budskap oförändrat från ett språk till ett annat. Tolken ska vara opartisk och neutral när han eller hon sköter ett tolkningsuppdrag. Ju mer krävande uppdraget är, desto större yrkesskicklighet ska det förutsättas av tolken. Förundersökningsmyndigheten eller domstolen ska enligt regeringspropositionen i första hand utse en behörig professionell tolk till tolk. Om ingen behörig professionell tolk finns tillgänglig t.ex. på grund av att det handlar om ett sällsynt språk eller ett brådsäkande ärende, kan domstolen dock också utse någon annan lämplig och kompetent person till tolk. För att garantera översättningens kvalitet ska förundersökningsmyndigheten eller domstolen i första hand utse en auktoriserad translator till översättare. Om ingen auktoriserad translator finns tillgänglig, kan domstolen utse någon annan lämplig och kompetent person till översättare. Förundersökningsmyndigheten eller domstolen ska utse en ny tolk eller översättare för uppdraget, om en parts rättsskydd kräver det. Förundersökningsmyndigheten kan utse en ny tolk eller översättare också om det finns andra vägande skäl.

När man bedömer lämpligheten av en tolk eller översättare bör man enligt den regeringsproposition genom vilken tolkningsdirektivet genomförs även lägga vikt vid om tolken eller översättaren står i ett sådant förhållande till ärendet eller till en part att detta kan påverka hans eller hennes opartiskhet. I lagen om rättegång i brottmål och i förundersökningslagen finns dock inga bestämmelser om jäv för tolkar eller översättare. I allmänhet bör man utse en ojävig person till tolk eller översättare. Om en ojävig tolk eller översättare, som behärskar ett sällsynt språk, inte finns tillgänglig till exempel när det handlar om ett brådsäkande fall kan också någon annan lämplig och kompetent person anlitas som tolk eller översättare.

Enligt artikel 5.3 i tolkningsdirektivet ska medlemsstaterna se till att tolkar och översättare iakttar konfidentialitet i fråga om den tolkning och översättning som tillhandahållits i enlighet med direktivet. I enlighet med 23 § i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999) har tolkar och översättare tystnadsplikt i fråga om de sekretessbelagda uppgifter som de fått kännedom om i samband med en tolknings- eller översättningsuppgift. Enligt 1 mom. i paragrafen får den som är anställd hos en myndighet eller innehar ett förtroendeuppdrag inte röja en handlings sekretessbelagda innehåll eller en uppgift som vore sekretessbelagd om den ingick i en handling, och inte heller någon annan omständighet som han har fått kännedom om i samband med sin verksamhet hos myndigheten och för vilken tystnadsplikt föreskrivs genom lag. En uppgift för vilken tystnadsplikt gäller får inte heller röjas efter det att verksamheten hos myndigheten har upphört eller det uppdrag som utförts för myndighetens räkning har avslutats. Enligt 2 mom. i paragrafen gäller vad som bestäms i 1 mom. även en praktikant eller någon annan som verkar hos en myndighet, den som verkar på uppdrag av en myndighet, den som är anställd hos den som utför ett myndighetsuppdrag och den som med stöd av lag eller ett tillstånd som utfärdats med stöd av lag har fått kännedom om en sekretessbelagd uppgift, om inte något annat följer av lagen eller tillståndet. Tystnadsplikten gäller även den till vilken en myndighet inom ramen för en sekretessbestämmelse som innehåller en offentlighets- eller sekretesspresumtion har meddelat uppgifter som allmänheten inte ska ha tillgång till.

I samband med genomförandet av tolkningsdirektivet kompletterades 6 a kap. i lagen om rättegång i brottmål med en bestämmelse enligt vilken vad som i rättegångsbalken föreskrivs om tystnadsplikt för ett rättegångsbiträde och skyldighet för ett rättegångsbiträde att vägra vittna, också ska tillämpas på en tolk. Enligt 15 kap. 17 § 1 mom. i rättegångsbalken får ett rättegångsbiträde inte olovligen röja en enskild persons eller en familjs hemlighet som huvudmannen anförtrott honom, eller någon annan sådan förtrolig omständighet som han fått kännedom om i sitt uppdrag.

Enligt 13 § 3 mom. i förvaltningslagen gäller det som föreskrivs om tystnadsplikt för ett ombud och ett biträde också tolkar och översättare som anlitas i ärendet. Enligt 13 § 1 och 2 mom. i förvaltningslagen får ett ombud eller biträde inte olovligen röja förtroliga uppgifter som huvudmannen har anförtrott ombudet eller biträdet för skötseln av ett ärende. På den tystnadsplikt som gäller uppgifter som ett ombud eller ett biträde har fått på något annat sätt för att kunna sköta sitt uppdrag och på förbudet att utnyttja sådana uppgifter tillämpas lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet också när uppgiften har inhämtats hos någon annan än den myndighet som behandlar ärendet.

Bestämmelser om sekretessbrott finns i 38 kap. 1 § i strafflagen. Den som enligt bestämmelsen i strid med tystnadsplikt som anges i lag eller förordning eller som en myndighet särskilt har ålagt med stöd av lag 1) röjer en omständighet som ska hållas hemlig och som han fått kännedom om på grund av sin ställning, i sin befattning eller vid fullgörandet av ett uppdrag eller 2) utnyttjar en sådan hemlighet till sin egen eller någon annans nytta, ska, om gärningen inte utgör brott enligt 40 kap. 5 §, för sekretessbrott dömas till böter eller fängelse i högst ett år. Bestämmelser om sekretessförseelse finns i 38 kap. 2 § i strafflagen. Om ett sekretessbrott, med beaktande av gärningens betydelse för skyddet av integritet eller förtrolighet eller andra omständigheter vid brottet, bedömt som en helhet är ringa, ska gärningsmannen enligt 1 mom. i paragrafen för sekretessförseelse dömas till böter. För sekretessförseelse döms enligt 38 kap. 2 § 2 mom. i strafflagen också den som har gjort sig skyldig till ett sådant i 1 § åsyftat brott mot tystnadsplikt som enligt något särskilt stadgande ska bestraffas som sekretessförseelse.

Utbildning av tolkar och översättare

I Finland kan tolk- och översättningsstudier avläggas både på högskolenivå och på andra stadiet.

I undervisningssystemet som omfattas av undervisnings- och kulturministeriets förvaltning ingår yrkesmässig grund- och tilläggsutbildning i yrkesutbildningen. Yrkesinriktade grundexamina kan avläggas antingen vid yrkesläroanstalter genom utbildning som leder till en examen, som läroavtalsutbildning eller som en fristående examen oberoende av hur yrkesskickligheten förvärvats. Som yrkesinriktad tilläggsutbildning kan man avlägga yrkes- och specialyrkesexamina som fristående examen. Bestämmelser om de yrkesinriktade examina som avläggs som fristående examen finns i lagen om yrkesinriktad vuxenutbildning (631/1998). Fristående examina avläggs genom att examinanden visar den yrkesskicklighet som förutsätts i examensgrunderna i första hand i autentiska produktions- och servicesituationer i yrkeslivet. Enligt 12 a § i lagen om yrkesinriktad vuxenutbildning ska examinanden i en yrkesinriktad grundexamen visa att han eller hon har breda grundläggande yrkesfärdigheter för olika uppgifter inom en bransch samt mer specialiserat kunnande och sådan yrkesskicklighet som arbetslivet kräver inom minst ett delområde. I en yrkesexamen ska examinanden visa att han eller hon har sådan yrkesskicklighet i enlighet med arbetslivets behov som är djupare än den som krävs för grundexamen eller som gäller mer avgränsade arbetsuppgifter. I en specialyrkesexamen ska examinanden visa att han eller hon har sådan yrkesskicklighet i enlighet med arbetslivets behov som innefattar djupa yrkeskunskaper eller mångprofessionellt kunnande. Fristående examina kan avläggas oberoende av hur yrkesskickligheten har förvärvats. Syftet med fristående examina är främst att personer som redan har tidigare arbetserfarenhet eller som deltar i arbetslivet ska kunna visa sin yrkesskicklighet och få en möjlighet att vid examenstillfällena visa att de behärskar uppgiftshelheterna inom arbetslivet. Före examenstillfället kan en person delta i utbildning som förbereder för fristående examen.

Yrkesexamen för kontakttolk är en yrkesinriktad examen som avläggs som fristående examen. Yrkesexamen för kontakttolk består av tre examensdelar. Dessa delar är att behärska tolkens arbete, att behärska arbetsspråken och tolkningsfärdighet. Examen är avlagd när examinanden har blivit godkänd i alla tre delar. Enligt grunderna för examen ska kontakttolken behärska två arbetsspråk av vilka det ena är finska eller svenska. Examinanden ska producera tolkningspråk A felfritt med alla nyanser och skiftningar och på ett lättförståeligt sätt. Examinanden ska producera tolkningsspråk B så att han eller hon behärskar den elementära grammatiken och basordförrådet, kan skilja på officiell och inofficiell språkform, framställa ärenden som enhetliga helheter samt producera text som förmedlar budskapet på ett enkelt sätt. Vid sidan av den skriftliga språkkunskapen ska examinanden visa kultur- och samhällskännedom inom sitt arbetsspråks språkområden. Enligt grunderna för examen ska examinanden i huvudsak känna till servicesystemet inom social- och hälsovården samt dess funktionsprinciper, servicesystemet inom polis- och rättsväsendet samt dess funktionsprinciper, systemet för mottagning av flyktingar och asylsökande samt utbildnings- och bildningsverksamhetens funktionsprinciper. Därtill ska examinanden behärska allmän samhällskunskap samt ha baskunskaper om och känna till praxisen i områden som är centrala för kontakttolkningen. Kontakttolkning innebär, mest typiskt, tolkning mellan en invandrare och en finländsk myndighet. Åren 1998–2013 har totalt 367 yrkesexamina för kontakttolk avlagts i 35 olika språk.

Specialyrkesexamen för tolk för talhandikappade är en fristående examen som avläggs genom att examinanderna vid examenstillfällena i praktiska arbetsuppgifter påvisar det kunnande som förutsätts i examensgrunderna. Specialyrkesexamen för tolk för talhandikappade består av tre obligatoriska examensdelar och en valfri examensdel. De obligatoriska delarna är arbete i ett tolkservicesystem, tolkning och kännedom om kommunikationsstörningar samt tolkning och användning av kommunikationshjälpmedel. Företagsamhet är en valfri examensdel.

Specialyrkesexamen för rättstolk är en fristående examen som avläggs genom att examinanderna vid examenstillfällena i praktiska arbetsuppgifter påvisar det kunnande som förutsätts i examensgrunderna. Specialyrkesexamen för rättstolk togs in i examensstrukturen inom systemet för yrkesinriktade examina år 2011 bland annat för att förbättra tillgången till tillräckligt kompetenta tolkar som avses i tolkningsdirektivet. Grunderna för specialyrkesexamen för rättstolk bereddes i en projektgrupp vid Utbildningsstyrelsen och de trädde i kraft i augusti 2013. Specialyrkesexamen för rättstolk består av obligatoriska examensdelar som är rättstolkens professionella arbete och arbetslivsfärdigheter, kännedom om rättstolkens verksamhetsmiljö, rättstolkens behärskande av arbetsspråken samt färdigheter i rättstolkning. I fråga om det kunnande som ska visas i specialyrkesexamen för rättstolk konstateras det om examensgrunderna att de som har avlagt specialyrkesexamen för rättstolk har en djupgående och specialiserad yrkesskicklighet, som de använder när de arbetar som tolk i rättsliga ärenden och förvaltningsärenden som oftast är initierade av myndigheter. De kan arbeta som tolk även i krävande ärenden, som bland annat processerna vid domstolarna, polisen och förvaltningen. Till rättstolkens grundläggande kunnande hör också att förstå och i arbetet använda sig av komplicerade myndighetstexter och att känna till kulturen i arbetsspråkets eller arbetspråkets områden.

Kraven på yrkesskicklighet i specialyrkesexamen för rättstolk har fastställts så att personer med en gedigen, mångårig erfarenhet av arbete i motsvarande tolkningsuppgifter kan uppfylla kraven. För att rättstolkarna ska vara framgångsrika i sin uppgift krävs att de har kunskap om de processer, förfaranden och aktörer i det finländska förvaltnings- och rättssystemet som är aktuella i de viktigaste arbetsuppgifterna och att de har kunskap om de olika parternas rättigheter och skyldigheter. Dessutom krävs att de har en oklanderlig bakgrund. Rättstolkarna ska behärska den centrala terminologin inom rättstolkningen på examensprestationens arbetsspråk och kunna sätta sig in i den specialterminologi som används i varje enskild tolkningsuppgift, även med kort varsel. En examenskommission, examenskommissionen för kontakt- och rättstolkning, har utsetts för specialyrkesexamen för rättstolk, som ska ingå avtal om att ordna examen med vissa utbildningsanordnare så att dessa kan ta emot examensprestationer i specialyrkesexamen för rättstolk. Examenskommissionen för kontakt- och rättstolkning har ingått avtal om ordnande av specialyrkesexamen för rättstolk med Tampereen Aikuiskoulutussäätiö, som också ordnar utbildning som förbereder för examen. Målet är att hela specialyrkesexamen för rättstolk ska för första gången kunna avläggas på våren 2016.

Vid universitet kan man studera översättning och tolkning inom humanistisk utbildning vid Helsingfors, Åbo, Tammerfors, Vasa och Östra Finlands universitet, där man kan avlägga lägre och högre högskoleexamen.

Vid Helsingfors universitet undervisas finska och svenska vid finska, finskugriska och nordiska institutionen där man kan studera svensk översättning. Institutionen för moderna språk erbjuder utbildning i totalt 23 språk. Vid institutionen kan man studera översättning i engelska, tyska och ryska som huvudämne. Utbildningsprogrammet för översättning och flerspråkig kommunikation är en magisterexamen som utbildar sakkunniga inom översättnings- och tolkningskommunikation samt översättningsteknologi. Studierna bereder bland annat för yrke som översättare och tolk. Huvudämnet i utbildningsprogrammet för översättning och flerspråkig kommunikation är engelsk, fransk, tysk eller rysk översättning eller översättningsvetenskap. I utbildningsprogrammet för översättning och flerspråkig kommunikation erbjuds studieavsnitt i tolkning i tillämpliga delar också studeranden som studerar översättning i polska, lettiska, litauiska, tjeckiska och ungerska. Vid institutionen kan man därtill avlägga studier i översättningsvetenskap som biämne, grundstudier (25 sp) och ämnesstudier (35 sp). Utbildningsprogrammet för översättning och flerspråkig kommunikation omfattar följande specialområden: lag och förvaltning, av-översättning, tolkning och översättningsteknologi. Inom respektive specialområde kan man studera 35 studiepoäng, och det rekommenderas att stu-

deranden avlägger helheter om 15–25 studiepoäng som bland annat omfattar lag- och förvaltningsöversättning och ett tolkningsavsnitt.

Vid Åbo universitets språk- och översättningsvetenskapliga institution kan man studera engelsk, fransk och tysk översättning och tolkning samt spansk och italiensk översättning. Vid studier i engelska, franska och tyska kan man välja en studielinje eller studiestig som är inriktad på översättning och tolkning.

Vid Tammerfors universitets språk-, översättnings- och litteraturvetenskapliga enhet kan man inom kandidatstudier avlägga studiestigen inom översättning och tolkning i utbildningsprogrammen inom engelskt språk och engelsk litteratur och översättning, tyskt språk, tysk kultur och översättning samt ryskt språk, rysk kultur och översättning. I magisterstudierna inom flerspråkig kommunikation och översättningsvetenskap kan man avlägga magisterstudier inom översättningsvetenskap med engelska, tyska, ryska, franska och svenska som språk. I magisterstudierna specialiserar sig studeranden på ett av följande specialområden: 1) översättningskommunikation inom lag och förvaltning, 2) översättningskommunikation inom ekonomi och teknik, 3) skönlitterär och audiovisuell översättning, 4) allmän tolkningskommunikation, 5) rättstolkning och 6) tolkning inom hälsovård. Studierna i alla specialområden omfattar minst 35 studiepoäng. Specialiseringsstudierna inom rättstolkning i engelska, tyska och ryska startar på hösten 2015. Kandidatstudierna inom rättstolkning omfattar 13 studiepoäng och magisterstudierna 35 studiepoäng. Specialiseringsstudierna omfattar studier om rättstolkens professionella arbete och arbetslivsfärdigheter, kännedom om rättstolkens verksamhetsmiljö, behärsande av arbetsspråken och färdigheter i rättstolkning. Därtill fördjupar studeranden sig i tolkningsteori. Studierna i översättning och tolkning omfattar både kandidat- och magisterstudier i översättningsvetenskap, översättningskommunikation, språk och kultur.

Vid filosofiska fakulteten på Joensuu campus som hör till Östra Finlands universitet kan man avlägga lägre och högre högskoleexamen som lämpar sig för översättar- och tolkyrket med engelskt språk och översättning, tyskt språk och översättning samt ryskt språk och översättning som huvudämne.

Vid Vasa universitet kan kandidatexamen inom humanistiska vetenskaper avläggas inom vetenskapsområdet för språk och kommunikation i fyra olika kandidatprogram: inhemska språk, tyska språket och kulturen, kommunikation, modern finska och engelska samt språkbadsundervisning. I magisterutbildningsprogrammet för språkexpertis i ett specialiserat samhälle inom vetenskapsområdet för språk och kommunikation har finstalande studenter engelska, svenska eller tyska som huvudämne. Svensktalande studenter har modersmålet svenska, tyska eller finska som det andra inhemska språket som huvudämne. Inom de fritt valbara studierna är det möjligt att välja t.ex. kurser i språk, flerspråkighet, tolkning och auktoriserad översättning.

Vid både Diakoniyrkeshögskolan och Humanistiska yrkeshögskolan kan man avlägga yrkeshögskoleexamen för tolkar inom teckenspråks- och tolkningsutbildning. Dessa yrkeshögskolor ordnar tillsammans utbildning i teckenspråk för övre yrkeshögskoleexamen för tolkar. Vid Diakoniyrkeshögskolan kan man dessutom avlägga yrkeshögskoleexamen för tolkar inom kontakttolksutbildning. Utbildningen för kontakttolkar fokuserar på tolkning och översättning, tolkens yrke och yrkesetik. Praktiska övningar i tolkning med handledning ingår i utbildningen. Utbildningen omfattar också studier i arbetsspråken och deras kulturer samt i synnerhet studier om det finländska samhället och dess servicestrukturer. Studier på 32 studiepoäng inom områdena polis och juridik ingår i studierna.

Universitet och yrkeshögskolor kan utöver examensutbildning ordna specialiseringsutbildning, utbildning som innehåller examensdelar i form av öppen universitetsundervisning eller

öppen yrkeshögskoleundervisning eller i övrigt som fristående studier samt fortbildning. Till exempel Diakoniyrkeshögskolan har ordnat fortbildning på 30 studiepoäng i skrivtolkning för teckenspråkstolkare, som omfattar kontakt med kundgrupperna, grunder i tolkningsbranschen och -lagstiftningen, principer för språkintern översättning, omvandling av talat språk till text, tolkarnas yrkesetik samt hantering av verktyg.

Bestämmelser om specialiseringsutbildning har införts i universitetslagen (558/2009) och yrkeshögskolelagen (932/2014) genom lagar som trädde i kraft den 1 januari (lagen om ändring av universitetslagen 1172/2014 och lagen om ändring av yrkeshögskolelagen 1173/2014). Specialiseringsutbildningarna vid universiteten och yrkeshögskolorna är utbildningar för personer som redan har varit yrkesverksamma. Specialiseringsutbildningarna främjar professionell utveckling och specialisering, och universiteten och yrkeshögskolorna ordnar utbildningarna för personer som har avlagt högskoleexamen och för personer som högskolan i fråga på annat sätt konstaterar ha tillräckliga kunskaper och färdigheter för studierna. Som specialiseringsutbildning får sådan utbildning ordnas där yrkeshögskolorna eller universiteten tillsammans med företrädare för arbets- och näringslivet har avtalat om omfattning, mål, målgrupp och påvisande av sakkunskap.

Auktoriserade translatorer

Bestämmelser om rätten att vara verksam som auktoriserad translator och om examenssystemet för auktoriserade translatorer finns i lagen om auktoriserade translatorer (1231/2007) och i statsrådets förordning om auktoriserade translatorer (1232/2007).

De personer som fått rätt att verka som auktoriserade translatorer införs i ett offentligt register över auktoriserade translatorer. Auktorisering av translatorer är en del av examenssystemet för auktoriserade translatorer som administreras av en examensnämnd för auktoriserade translatorer som finns i anknytning till Utbildningsstyrelsen.

Som auktoriserad translator kan godkännas en för tillförlitlighet känd person som har avlagt examen för auktoriserade translatorer. I examen för auktoriserad translator visas språkkunskaper och översättningsförmåga i examensspråken samt annan förmåga som en auktoriserad translator behöver vid yrkesutövningen. Examen omfattar tre delar: en flervalsuppgift (aukt1) som testar översättarens yrkespraxis och två översättningsuppgifter. Den ena översättningsuppgiften utförs som obligatorisk inom området lag och förvaltning (aukt2) och den andra (aukt3) inom ett av de valfria specialområdena ekonomi, teknik, utbildning eller medicin. Examen ordnas en gång om året. Examen avläggs antingen från ett inhemskt språk (finska, svenska, nord-, enare- eller skoltsamiska) till ett främmande språk eller från ett främmande språk till ett inhemskt språk samt från ett inhemskt språk till något annat inhemskt språk.

Examen för auktoriserad translator krävs inte av en person som har avlagt filosofie magisterexamen eller någon annan högre högskoleexamen som innehåller studier i översättningsvetenskap som omfattar minst 60 studiepoäng och som ansöker om rätt att vara verksam som auktoriserad translator för ett språkpar som ingår i personens examen och då enbart till modersmålet eller till det språk personen behärskar bäst (A-arbetspråk). Närmare bestämmelser om ovan nämnda studier i översättningsvetenskap finns i statsrådets förordning om auktoriserade translatorer. Enligt 1 § i förordningen är studierna i översättningsvetenskap teoretiska och praktiska universitetsstudier i översättning. I dem ska ingå studier omfattande minst sex studiepoäng i auktoriserad översättning.

Rätt att vara verksam som auktoriserad translator beviljas för en tid av fem år åt gången en person som uppfyller villkoren i lagen om auktoriserade translatorer. Före auktoriseringen ska personen avge en skriftlig försäkran för auktoriserad translator. Om en auktoriserad translator

inte längre uppfyller de villkor om vilka föreskrivs i lagen eller om han eller hon på något annat sätt har visat sig vara uppenbart olämplig som auktoriserad translator, kan auktorisationen återkallas. För att man ska kunna avlägga examen för auktoriserade translatorer förutsätts god översättningsförmåga bland annat inom området lag och förvaltning.

Tillgång till översättare och tolkar

Statliga myndigheter ska i första hand anlita tolkar och översättare som konkurrensutsatts av enheten för samordnad upphandling Hansel Ab. Om konkurrensutsatta tolkar och översättare inte finns tillgängliga måste myndigheterna skaffa tolk på något annat sätt. De myndigheter som behöver tolkar och översättare, som polisen, Gränsbevakningsväsendet, Tullen och domstolarna har inte ett gemensamt översättar- eller tolkregister, utan de använder sina egna inofficiella listor över tolkar och översättare. På dessa listor kan det finnas tolkar som myndigheten själv eller någon annan myndighet anlitat tidigare eller tolkar som själva har meddelat att de är tillgängliga för tolkningsuppdrag. Myndigheterna kan skaffa tolken via en tolkförmedlingstjänst eller genom att själva direkt kontakta tolkar eller översättare som verkar som enskilda yrkesutövare. Alla tolkar och översättare är inte anställda hos förmedlingstjänster, vilket kan bero på flera orsaker. Tolken eller översättaren kan till exempel också på annat sätt ha tillräckligt med arbete och vill erbjuda sina tjänster direkt utan förmedlare. En annan orsak är att förmedlingstjänsterna ännu inte har rekryterat tolken eller översättaren på grund av överutbud i språket i fråga eller eftersom tolkens eller översättarens yrkesskicklighet inte är tillräcklig.

Tolkarnas och översättarnas fackorganisationer och övriga organisationer upprätthåller inofficiella listor över tolkar och översättare. Till exempel Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto – Finlands översättar- och tolkförbund ry har en tjänst för sökning av tolkar och översättare på sin webbplats, och de tolkar och översättare som är medlemmar i förbundet kan meddela sina uppgifter till tjänsten och uppdragsgivarna kan söka lämplig översättare eller tolk i den. Söktjänsten innehåller kontaktuppgifter till översättarna och tolkarna, uppgift om språkkombinationer och specialområden. Översättningsbranschens experter KAJ rf har på sin webbplats tjänsten Behöver du en expert? i vilken man kan söka språkexperter, såsom översättare, tolkar eller teknikinformatörer. Tjänsten innehåller de kontaktuppgifter som medlemmarna i föreningen uppgett samt uppgift om arbetsspråk och specialområden. De uppgifter om kännedom om rättstolkning som finns på listorna baserar sig på tolkarnas eget meddelande.

Finlands Teckenspråkstolkar rf, Finlands Dövas Förbund rf, Finska Hörselförbundet rf och Föreningen Finlands Dövblinda rf för ett gemensamt tolkregister. De ärenden som hänför sig till registret behandlas i en samarbetsgrupp för tolkverksamhet. I registret införs uppgift om de tolkar som har genomgått utbildning som samarbetsgruppen godkänt och som organisationerna rekommenderar som tolk.

2.3 Den internationella utvecklingen samt lagstiftningen i utlandet och inom EU

I Sverige utfärdas bestämmelser om auktorisering av översättare och tolkar genom förordning. Kammarkollegiet ansvarar för auktoriseringen av översättare och tolkar. Auktoriseringen kan gälla för ett eller flera främmande språk eller det svenska teckenspråket. För att kunna bli auktoriserad ska en tolk eller översättare ha fyllt 18 år och inte ha begränsad handlingsbehörighet, ha fullgjort auktoriseringsprovet, och vara känd för redbarhet och även i övrigt vara lämplig som tolk eller översättare. Avläggande av auktoriseringsprov krävs inte av tolkar eller översättare som visar upp kompetensbevis eller bevis på formella kvalifikationer som krävs av ett annat EES-land eller Schweiz för att få tillträde till eller utöva motsvarande yrke i det landet. En auktoriserad tolk eller översättare kan få bevis om speciell kompetens för tolkning eller översättning inom ett visst verksamhetsområde. Man kan få speciell kompetens att verka som rätts-

tolk genom att avlägga ett prov i rättstolkning som består av ett skriftligt och ett muntligt prov. Auktoriseringen är i kraft i fem år åt gången. Auktoriseringen kan förnyas om tolken eller översättaren kan visa prov på sina tolknings- och översättningskunskaper i det språk som ska auktoriseras. Auktoriseringen kan upphävas om tolken eller översättaren uppsåtligt gör orätt i sin verksamhet eller på något annat sätt förfar oredligt. Tolken kan också meddelas varning. Kammarkollegiet för ett register över auktoriserade tolkar. I webbregistret finns uppgift om tolkens arbetsspråk, ort och telefonnummer samt e-postadress och länk till eventuell webbplats. Utöver registret över auktoriserade översättare och tolkar för Kammarkollegiet ett tolkregister över tolkar som har genomgått en grundutbildning för tolkar och vars kompetens inte har testats och vars verksamhet inte står under myndighetstillsyn.

I Norge för ämbetsverken för integration och diversitet (Integrerings- og mangfoldsdirektoratet, IMDi) ett tolkregister i vilket tolkar införs på fem olika nivåer enligt kompetens. Det är fråga om ett allmänt tolkregister. Minimivillkor för registrering är att påvisa tvåspråkighet genom ett termprov samt att avlägga en inledande tredagarskurs om etik inom tolkningsbranschen och tolkningstekniker. De tre högsta nivåerna är avsedda för auktoriserade tolkar och/eller tolkar som genomgått tolkutbildning på högskolenivå. I webbtjänsten tolkeportalen.no finns information om de registrerade tolkarnas nivå, arbetsspråk, utbildningsnivå, tolkningserfarenhet angiven i timmar, tolkningstekniker och tolkningsmetoder, kontaktuppgifter samt de specialområden för tolkning som tolken uppgett. Registret är särskilt avsett för myndigheter och övriga parter som behöver tolk som ett verktyg att hitta tolk, men den information som finns på webben är allmänt tillgänglig för alla. Myndigheterna är inte skyldiga att anlägga registrerade tolkar.

I Förbundsrepubliken Tyskland finns bestämmelser om rätt till tolkning och översättning i lagen om domstolar (Gerichtsverfassungsgesetz). Med undantag för Bremen finns det bestämmelser om auktorisering av tolkar och översättare i respektive delstats egen lagstiftning. (Oikeustulkkaus ja sitä koskeva lainsäädäntö Suomessa ja Saksassa, Pro gradu-avhandling, Ildi Saarela, Tammerfors universitet, språk-, översättnings- och litteraturvetenskapliga enheten). Delstaternas lagar om auktorisering av tolkar är lika till flera delar. Auktorisering sköts i alla delstater av en domstol. Bestämmelser om tolkars och översättares skyldigheter och rättigheter, om villkoren för auktorisering och om upphörande av auktoriseringen samt om en förteckning över tolkar och översättare finns i alla delstaters lagstiftning. Tolkar och översättare kan delta i ett statligt prov (Staatliche Prüfung), som med vissa undantag måste avläggas med godkänt betyg för att tolken eller översättaren ska kunna auktoriseras. Auktoriserade tolkar och översättare i de olika delstaterna har samlats i en gemensam databas (Dolmetscher- und Übersetzerdatenbank), i vilken man på webben kan söka auktoriserade tolkar och översättare enligt namn, delstat eller arbetsspråk.

Europaparlamentets och rådets direktiv 2010/64/EU om rätt till tolkning och översättning vid straffrättsliga förfaranden utfärdades den 20 oktober 2010. Genom direktivet fastställs de minimikrav som gäller rätten till tolkning och översättningar som ska tillämpas vid straffrättsliga förfaranden inom hela EU. Rätten till tolkning och översättning för personer som är misstänkta eller åtalade för brott baserar sig på artikel 6 i den europeiska konventionen för de mänskliga rättigheterna som har som syfte att säkerställa dessa personers rätt till en rättvis rättegång. Syftet med tolkningsdirektivet är att säkerställa att de misstänkta och åtalade får tillgång till tolkning och översättningar vid straffrättsliga förfaranden för att garantera deras rätt till en rättvis rättegång. Artikel 2 gäller rätt till tolkning. Den tolkning som tillhandahålls i enlighet med artikel 2.8 ska hålla tillräckligt hög kvalitet för att garantera att förfarandena går rättvist till, särskilt genom att garantera att misstänkta eller tilltalade förstår vad de anklagas för och kan utöva sin rätt till försvar. Översättning som tillhandahålls i enlighet med artikel 3.9 ska hålla tillräckligt hög kvalitet för att garantera att förfarandena går rättvist till, särskilt genom att garantera att misstänkta eller tilltalade förstår vad de anklagas för och har möjlighet

att utöva sin rätt till försvar. Artikel 5 i tolkningsdirektivet gäller tolkningens och översättningens kvalitet. Enligt artikel 5.1 ska medlemsstaterna vidta konkreta åtgärder för att se till att den tolkning och de översättningar som tillhandahålls håller den kvalitet som krävs enligt artiklarna 2.8 och 3.9. Enligt artikel 5.2 ska medlemsstaterna för att främja ändamålsenlig tolkning och översättning och effektiv tillgång till detsamma sträva efter att upprätta ett eller flera register över självständiga översättare och tolkar som har lämpliga kvalifikationer. När ett sådant eller flera sådana register upprättats ska, om lämpligt, det eller de göras tillgängliga för försvarare (rättsbiträden) och relevanta myndigheter. Enligt artikel 5.3 ska medlemsstaterna se till att tolkar och översättare iakttar konfidentialitet i fråga om den tolkning och de översättningar som tillhandahållits i enlighet med direktivet.

Europaparlamentets och rådets direktiv 2012/29/EU om fastställande av miniminormer för brottsoffers rättigheter och för stöd till och skydd av dem samt om ersättande av rådets rambeslut 2001/220/RIF utfärdades den 25 oktober 2012, nedan brottsofferdirektivet. I artikel 7 i direktivet finns bestämmelser om brottsoffrets rätt till tolkning och översättning vid straffrättsliga förfaranden. Direktivet ska genomföras nationellt senast 16.11.2015. Justitieministeriets arbetsgrupp som bereder genomförandet av brottsofferdirektivet har överlämnat sitt betänkande till justitieministeriet 17.4.2010 (Genomförande av offerdirektivet, justitieministeriets publikation, Betänkanden och utlåtanden 30/2015).

3 Målsättning och de viktigaste förslagen

Målsättningen med lagförslaget är att genomföra direktivet om rätt till tolkning och översättning vid straffrättsliga förfaranden till den del det gäller upprättande av ett register över självständiga tolkar med lämpliga kvalifikationer. För översättare finns det redan ett auktoriseringsförfarande som är en del av examenssystemet för auktoriserade translatorer. Auktoriserade translatorer kan anses vara översättare som har lämpliga kvalifikationer och registret över auktoriserade translatorer kan anses vara ett register över översättare som avses i direktivet.

I fråga om tolkar saknas det i Finland ett register över tolkar som har lämpliga kvalifikationer som avses i tolkningsdirektivet. Syftet med propositionen är att genom lag upprätta ett register över tolkar som har lämpliga kvalifikationer i ärenden som avses i tolkningsdirektivet. Det föreslagna registret avses påvisa kompetens på viss nivå och främja tillgången till tolkar som har lämpliga kvalifikationer. Tolkingsdirektivet gäller straffrättsliga förfaranden såsom förundersökning och rättegång i brottmål. Tolkning i brottmål förutsätter utöver kännedom om det straffrättsliga systemet också kännedom om det övriga rättssystemet. Också den existerande utbildningen inom rättstolkning omfattar studier om rättssystemet i större utsträckning, och inte bara straffrätt, och utöver straffrättsliga förfaranden efterfrågas tolkningstjänster också i andra rättsliga ärenden. På grund av detta fungerar det föreslagna registret som ett register över tolkar som har lämpliga kvalifikationer vid straffrättsliga förfaranden som avses i direktivet, men också över tolkar som har lämpliga kvalifikationer för andra rättsliga förfaranden.

Med beaktande av att avläggandet av specialyrkesexamen för rättstolk enligt examensgrunderna förutsätter tolkningsfärdighet också i krävande rättsliga ärenden, kan de tolkar som avlagt specialyrkesexamen för rättstolk med tanke på kraven på yrkesskicklighet anses ha de lämpliga kvalifikationer som avses i tolkningsdirektivet. Eftersom specialyrkesexamen för rättstolk är en fristående examen oberoende av hur yrkesskickligheten förvärvats som vid behov också kan avläggas utan utbildning som förbereder för examen om personen har förvärvat tillräcklig kompetens på något annat sätt, är specialyrkesexamen för rättstolk också ett relativt flexibelt sätt att påvisa tillräckliga kvalifikationer. Därför föreslås det att ett villkor för införande i registret över rättstolkar är att tolken har avlagt specialyrkesexamen för rättstolk som påvisar yrkesskickligheten inom rättstolkning.

Tolkundervisning ges också vid högskolor som kan ordna specialiseringsstudier, med vilka tillräcklig yrkesskicklighet kan förvärfvas under studierna eller efter att examen avlagts. Också behörighet att verka som auktoriserad translator kan utöver att avlägga examen för auktoriserad translator förvärfvas genom att avlägga filosofie magisterexamen eller någon annan högre högskoleexamen som innehåller studier i översättningsvetenskap som omfattar minst 60 studiepoäng om man ansöker om rätt att vara verksam som auktoriserad translator för ett språkpar som ingår i examen och då enbart till modersmålet eller till det språk sökanden behärskar bäst (A-arbetspråk). Behörighetskraven för de tolkar som införs i registret över rättstolkar är enligt förslaget att man avlagt antingen specialyrkesexamen för rättstolk eller en högskoleexamen i området och tillräckliga studier i rättstolkning. Bestämmelser om omfattningen och kvaliteten av de studier som förutsätts ska utfärdas genom förordning och de ska definieras på så sätt att de kan garantera de kunskaper i rättstolkning som motsvarar de färdigheter som påvisas i specialyrkesexamen för rättstolk. För att rättstolkningskunskaperna och kompetensen hos de tolkar som införs i registret och som har avlagt olika examina inte ska avvika från varandra, ska också de studier i rättstolkning som godkänns som grund för registrering omfatta kännedom om rättstolkens verksamhetsmiljö, färdigheter i rättstolkning och behärskande av arbetspråken samt studier om rättstolkens professionella arbete och arbetslivsfärdigheter.

För att den kompetens som krävs för införande i registret ska vara entydigt definierad och för att det ska vara enkelt att verifiera kompetensen ska enligt förslaget endast de tolkar som har ovannämnda kvalifikationer införas i registret. Det har ansetts vara nödvändigt att komplettera examensstrukturen med specialyrkesexamen för rättstolk dels på grund av de kvalitetskrav som direktivet och rättstolksuppdragen ställer på tolkarna. Trots att till exempel yrkesexamen för kontakttolk och tolkstudier vid högskola kan anses ge personen tillräcklig kompetens att verka som tolk i de uppdrag som motsvarar examens syfte, ger inte enbart dessa studier eller examina tillräcklig kännedom om verksamhetsmiljön och färdigheter att verka som rättstolk. Att visa upp ett examensintyg är också ett entydigare och pålitligare sätt att påvisa den krävda kompetensen än till exempel kvitton eller övriga verifierationer över olika tolkningsuppdrag.

Rättstolken måste upprätthålla sin yrkesskicklighet för att garantera en tillräckligt hög nivå på rättstolkningen. Om tolken inte arbetar som rättstolk efter att ha avlagt examen eller studierna, upprätthålls inte nivån på tolkningens kvalitet. Enligt förslaget ska den examen och de studier som förutsätts för registrering vara avlagda inom fem år innan ansökan om införande i registret görs. Om det har gått längre än fem år sedan den examen eller de studier som förutsätts för registrering har avlagts, ska den tolk som ansöker om införande i registret påvisa att yrkesskickligheten har upprätthållits efter att examen eller studierna har avlagts. Övriga villkor för registrering är enligt förslaget att tolken ska vara myndig och avge en skriftlig försäkran. Tolken ska enligt förslaget inte införas i registret om han eller hon inom tre år har avförts ur registret på grund av ett brott som begåtts i verksamheten som tolk eller något annat förfarande som är uppenbart olämpligt för en rättstolk.

Registreringen ska enligt förslaget vara i kraft i fem år åt gången, och den ska kunna förnyas efter ansökan. Enligt förslaget kan registreringen förnyas förutsatt att tolken kan påvisa att yrkesskickligheten har upprätthållits.

Utbildningsstyrelsen ansvarar enligt förslaget för det tekniska genomförandet och underhållet av registret. Beslut om införande i och om avförande ur registret fattas enligt förslaget av ett organ med flera medlemmar som Utbildningsstyrelsen utnämner. Samma organ avses övervaka verksamheten hos registrerade tolkar. För att registret ska tjäna sitt syfte och påvisa kompetensen hos tolkar med lämpliga kvalifikationer och främja tillgången till sådana tolkar, ska det organ som beslutar om registreringen och som övervakar tolkarna ha företrädare för dem som anlitar rättstolkningstjänster, såsom domstolar, polisen och andra myndigheter, men också för leverantörer av tolkningstjänster samt sakkunniga inom tolkutbildning.

Registret över rättstolkar ska enligt förslaget fungera som ett verktyg för sökning av en rättstolk med lämplig kompetens. Med tanke på detta användningsändamål är nödvändiga uppgifter som ska sparas i registret tolkens namn, personbeteckning, relevanta kontaktuppgifter samt uppgift om de arbetsspråk i vilka tolken har avlagt den examen som förutsätts för registrering. Tolkens namn, relevanta kontaktuppgifter samt uppgift om arbetsspråken kan under vissa förutsättningar också publiceras via ett allmänt datanät.

4 Propositionens konsekvenser

Registret över rättstolkar är ett verktyg som hjälper med att hitta lämplig tolk för rättstolkningsuppdraget. Den myndighet eller privatperson som anlitar tolk samt tolken själv ska enligt förslaget fortfarande ansvara för att den valda tolken är lämplig för tolkningsuppdraget i fråga. Registret över rättstolkar ska fungera som en lista över rättstolkar som har formell behörighet, i vilken olika parter kan söka lämplig rättstolk för respektive uppdrag. Myndigheterna ska även framöver iakttä bestämmlerna om upphandling då de anlitar rättstolkstjänster, men det kan enligt förslaget beaktas vid upphandlingsförfarandet att tolken är införd i registret över rättstolkar. Tolkens kan vid näringsidkande dra nytta av att vara införd i registret över rättstolkar när tolken har sådan behörighet att verka som rättstolk som bekräftats av en myndighet.

Under det första året kommer uppskattningsvis 15—30 tolkar att införas i registret över rättstolkar. Efter det första året uppskattas antalet ansökningar vara cirka 40—60 per år. Mest tolkar kommer att införas i registret i de vanligaste tolkade språken, såsom engelska, estniska, ryska och arabiska. Uppskattningen baserar sig på uppgifterna om ordnandet av specialyrkesexamen för rättstolk samt på de examina och studier i tolkning och översättning som avläggs vid högskolor.

I början av 2015 inleddes vid Tampereen Aikuiskoulutuskeskus utbildning som förbereder för specialyrkesexamen för rättstolk med sammanlagt 15 studerande i språken estniska, ryska och arabiska. Om alla som deltar i utbildningen avlägger specialyrkesexamen för rättstolk och ansöker om införande i registret över rättstolkar kan högst 15 tolkar på basis av specialyrkesexamen för rättstolk införas i registret. När det blir möjligt att avlägga specialyrkesexamen för rättstolk i större utsträckning och i flera språk förväntas antalet personer som avlägger specialyrkesexamen för rättstolk öka och därigenom också antalet tolkar som ansöker om att bli införda i registret.

I början av registrets verksamhet förväntas inte heller fler än ett tiotal tolkar som har avlagt högskoleexamen och studier i rättstolkning bli införda i registret eftersom högskolornas tolknings- och översättningsutbildning ofta fokuserar på översättning snarare än tolkning, och eftersom det vid högskolor inte ännu är möjligt att avlägga så omfattande studier i rättstolkning som motsvarar förslaget.

Det register över rättstolkar som ska upprättas och nämnden för registret över rättstolkar medför kostnader jämfört med nuläget. Kostnaderna för upprättandet av registret över rättstolkar och för tillsättandet av nämnden för registret över rättstolkar ska täckas med statsmedel. Efter att verksamheten etablerats ska kostnaderna för upprätthållandet av registret över rättstolkar och för nämnden för registret över rättstolkar täckas med de ansökningsavgifter som tas ut för införande i registret.

I statens budget 2015 har 50 000 euro anvisats för utveckling av registret över rättstolkar (29.30.20), vilket är ett tvåårigt reservationsanslag. Ett anslag på 50 000 euro för utveckling av registret över rättstolkar har också föreslagits i statens budget 2016. Anslaget är avsett för de kostnader som åtgärderna för verkställigheten av lagen kräver, dvs. det tekniska genomförandet av det föreslagna registret över rättstolkar, tillsättandet av nämnden för registret över rätts-

tolkar samt det övriga administrativa arbetet i anslutning till upprättandet av registret över rättstolkar. Eftersom de inkomster som ansökningsavgifterna genererar dels börjar komma in efter att verksamheten redan startat, måste anslaget i budgeten delvis också täcka kostnaderna för underhållet av registret över rättstolkar då verksamheten inleds.

Kostnaderna för det tekniska genomförandet av registret över rättstolkar uppskattas vara cirka 30 000 euro. Uppskattningen utgår från att man vid det tekniska genomförandet i så stor utsträckning som möjligt ska utnyttja de lösningar som ingår i Utbildningsstyrelsens tjänst Studieinfo och öppen källkod. Om det tekniska genomförandet av registret över rättstolkar kräver anskaffning av egen databas och server ger det upphov till expertkostnader vars belopp har uppskattats utgående från Utbildningsstyrelsens ramavtal om applikationsutveckling. Upprättandet av registret över rättstolkar och tillsättandet av nämnden för registret över rättstolkar medför därtill administrativa kostnader för Utbildningsstyrelsen bland annat på grund av kommunikation och mötesförberedelser. Dessa administrativa kostnader, som inkluderar personalkostnader och övriga kostnader, uppskattas vara omkring 10 000—15 000 euro 2015 och 2016. Således uppgår kostnaderna för verkställigheten av lagen totalt till cirka 45 000 euro 2015—2016.

Kostnaderna för underhållet av registret över rättstolkar består av kostnader för registrets tekniska underhåll och för handläggning av ansökningar, såsom mötesarvoden för nämnden för registret över rättstolkar och ersättningar för resekostnader, kostnader för lokaler samt Utbildningsstyrelsens kostnader för mötesförberedelser och mottagande av ansökningar och för beredning av ärenden för nämndens beslutsfattande. Beloppet av dessa kostnader beror på antalet ansökningar som ska handläggas.

Nämnden för registret över rättstolkar måste sammanträda cirka 4—6 gånger per år för att handlägga de uppskattade 40—60 ansökningarna om införande i registret över rättstolkar per år. Kostnaderna för mötesarvoden för medlemmarna i nämnden för registret över rättstolkar är cirka 400 euro per möte och 1600—3 200 euro per år om arvoden följande finansministeriets rekommendation om sammanträdesarvoden (FM/825/00.00.01/2014). Medlemmarnas resekostnader är högst cirka 500 euro per möte. De ovannämnda kostnaderna som föranleds av mötena för nämnden för registret över rättstolkar utgör således totalt cirka 3 600—7 500 euro per år. Om handläggningen av 40—60 ansökningar och behandlingen av övriga administrativa ärenden som nämnden för registret över rättstolkar sköter uppskattningsvis kräver en till två månaders arbetsinsats på heltid av högst en person i Utbildningsstyrelsen uppgår Utbildningsstyrelsens kostnader för detta till högst cirka 5 000—10 000 euro per år. De fasta kostnaderna för nämnden för registret över rättstolkar och registret över rättstolkar (kostnader för lokaler, telefoner, utrustning m.m.) är uppskattningsvis 3 000 euro per år. De uppskattade kostnaderna för verksamheten inom nämnden för registret över rättstolkar utgör således totalt cirka 11 600—19 000 euro per år. Kostnaderna för det tekniska underhållet av registret uppskattas vara 10 000 euro per år. De uppskattade underhållskostnaderna för registret över rättstolkar utgör således totalt cirka 21 000—30 000 euro per år.

Enligt förslaget ska lagen innehålla bestämmelser om att nämnden för registret över rättstolkar tar ut en avgift för handläggningen av ansökan av sökanden som en offentligrättslig prestation i enlighet med lagen om grunderna för avgifter till staten (150/1992). I enlighet med lagen om grunderna för avgifter till staten ska storleken på den avgift som staten uppbär för en offentligrättslig prestation motsvara beloppet av statens totala kostnader för prestationen (*självkostnadsvärde*). Enligt förordningen om grunderna för avgifter till staten (211/1992) räknas till en prestations självkostnadsvärde, dvs. totala kostnaderna för utförandet av prestationen, förutom särskilda kostnaderna för utförandet, den andel av administrations-, lokal- och kapitalkostnaderna samt av de övriga sammanlagda kostnaderna som utförandet av prestationen åsamkar en statlig myndighet. Om även andra statliga myndigheter deltar i utförandet av prestationen räknas

också de ovan nämnda kostnader som åsamkas dessa myndigheter till totalkostnaderna för utförandet av prestationen.

I enlighet med 8 § i lagen om grunderna för avgifter till staten ska bestämmelser om avgifterna för ansökan utfärdas genom förordning av undervisnings- och kulturministeriet. Om antalet ansökningar om införande i registret över rättstolkar är 40–60 såsom uppskattats ovan, måste avgiften för ansökan utgående från ovan beskrivna kostnader vara cirka 500 euro. I det skede då registret över rättstolkar inleder sin verksamhet 2016 uppgår inkomsterna från ansökningsavgifter ännu inte till beloppet av kostnader. Därtill bör anslag för utvecklingen av systemet för registret över rättstolkar också anvisas i systemets inledningsskede delvis ännu 2017. Därför kommer de kostnader som inledningen och utvecklingen av systemet för registret över rättstolkar och upprätthållande av det medför 2016 och 2017 delvis att täckas med det anslag som anvisas i statens budget. De kostnader som ska täckas med det anslag som anvisas i statens budget är således kostnaderna för verkställigheten av lagen, sammanlagt cirka 45 000 euro, samt kostnaderna för upprätthållande 21 000–30 000 per år då verksamheten inleds år 2016 och delvis 2017.

Den avgift för ansökan som grundar sig på ovan beskrivna uppskattning av kostnaderna medför en kostnad på cirka 500 euro för sökanden. Eftersom en avgift enligt förslaget också ska tas ut för ansökan om förnyelse av registreringen, leder det till kostnader som tolken måste betala med fem års intervall för att fortsättningsvis ingå i registret. Den uppskattade avgiften för ansökan är högre än till exempel de avgifter som tas ut för auktorisering av translatorer och för ansökan om förlängning av auktoriseringen. Skillnaden i beloppen beror bland annat på att antalet auktoriserade translatorer är betydligt större än det uppskattade antalet rättstolkar som ansöker om registrering samt på att en del av kostnaderna för examenssystemet för auktoriserade translatorer och för registret över auktoriserade translatorer täcks med ett anslag som anvisats i statens budget. Om också avgifterna för ansökan i anslutning till registret över rättstolkar är lägre än självkostnadsvärdet, måste en del av kostnaderna täckas med statsmedel. I enlighet med lagen om grunderna för avgifter till staten får det bestämmas att en avgift allmänt uppbärs till ett lägre belopp än prestationens självkostnadsvärde eller att avgift inte alls ska uppbäras, om det finns grundad anledning till detta av orsaker som hänför sig till hälso- och sjukvård, andra sociala ändamål, rättsvård, miljövård, utbildningsverksamhet eller allmän kulturverksamhet eller av orsaker som kan jämföras med dessa.

5 Beredningen av propositionen

I syfte att reda ut upprättandet av ett register över tolkar i enlighet med tolkningsdirektivet tillsatte undervisnings- och kulturministeriet den 19 december 2013 en arbetsgrupp för att reda ut upprättandet av ett register över rättstolkar. Arbetsgruppen hade i uppgift att bedöma de fortsatta åtgärderna med tanke på undervisnings- och kulturministeriets förvaltningsområde och som hänför sig till direktivet och den ändrade lagstiftningen samt att bedöma särskilt de frågor som gäller registreringen av översättare och tolkar. Enligt uppdraget hade arbetsgruppen i uppgift att ge behövliga förslag på utveckling och ändring av lagstiftningen. Arbetsgruppen hade representanter för undervisnings- och kulturministeriet, justitieministeriet, Utbildningsstyrelsen, Polisstyrelsen, Finlands översättar- och tolkförbund, Helsingfors tingsrätt, Finlands Advokatförbund r.f., Översättningsbranschens experter KAJ rf, Finlands Teckenspråkstolkar rf, Suomen Puhevammaisten Tulkit ry och Helsingin seudun asioimistulkkikeskus. Arbetsgruppen hörde följande sakkunniga: utbildningsrådet Markku Karkamaa från Utbildningsstyrelsen, universitetslektor Nina Isolahti från Tammerfors universitets språk-, översättnings- och litteraturvetenskapliga enhet, Leonardo Doria de Souza och Katarina Heradstveit från norska Integrerings- og mangfoldsdirektorate (IMDi) samt ansvarig specialist Anne Majalampi och jurist Jukka-Pekka Salmela från Hansel Ab. Arbetsgruppen sammanträdde totalt nio gånger. Arbetsgruppen slutförde sitt arbete 13.6.2014. Arbetsgruppen gav förslag på att upprätta ett

register över rättstolkar utgående från artikel 5.2 i tolkningsdirektivet samt uppdraget i enlighet med undervisnings- och kulturministeriets beslut om att tillsätta en arbetsgrupp. I fråga om översättare ansåg arbetsgruppen att det gällande registret över auktoriserade translatorer motsvarar det register över översättare som avses i direktivet. Arbetsgruppens centrala förslag gällde behörighetskraven och pålitligheten hos de rättstolkar som ska införas i registret, giltighetstiden och förnyelsen av registreringen, avförande ur registret, tillgången till registeruppgifterna samt behöriga myndigheter och rättssäkerhetsfrågor.

Undervisnings- och kulturministeriet tog utifrån arbetsgruppens förslag som tjänsteuppdrag fram ett utkast till regeringens proposition med förslag till lag om registret över rättstolkar. Utkastet sändes på remiss till följande instanser: dataombudsmannen, Utbildningsstyrelsen, Hansel Ab, justitieministeriet, finansministeriet, inrikesministeriet, Polisstyrelsen, Gränsbevakningsväsendet, Tullen, Riksåklagarämbetet, Migrationsverket, Helsingfors universitet, Tammerfors universitet, Vasa universitet, Åbo universitet, Östra Finlands universitet, Diakoniyrkeshögskolan, Humanistiska yrkeshögskolan, Tampereen aikuiskoulutussäätiö, examenskommissionen för kontakt- och rättstolkning, Helsingfors tingsrätt, Finlands Advokatförbund, Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto – Finlands översättar- och tolkförbund ry, Förbundet för översättningsbyråerna i Finland r.f., Översättningsbranschens experter KAJ rf, Finlands Teckenspråkstolkar rf och Suomen Puhevammaisten Tulkit ry.

Sammanlagt 22 instanser lämnade ett remissyttrande. Remissinstanserna ansåg att det är nödvändigt att ett register över rättstolkar upprättas, eftersom det kan garantera dels kvaliteten av tolkningen och dels tillgången till tolkar med tillräckliga kvalifikationer. De remissinstanser som ansvarar för tolkningsundervisning tog ställning till de examina och studier som enligt förslaget ska förutsättas för registrering. De stödde förslaget att specialyrkesexamen för rättstolk eller en lämplig högskoleexamen samt studier i rättstolkning på 35 studiepoäng ska förutsättas för registrering för att tillräcklig rättstolkningsförmåga ska garanteras. De remissinstanser som ansvarar för undervisning i tolkningsbranschen tog upp frågan om tillräckligheten av finansiering i tolkningsundervisning. I synnerhet de myndigheter som anlitar tolkar poängterade hur viktig tolkarnas pålitlighet och oklanderlighet är i myndighetsförfaranden och för att säkerställa en rättvis rättegång. I en del av remissyttrandena föreslogs det att en dom i domstol också på grund av något annat brott än ett som tolken begått i sin verksamhet som tolk ska leda till att tolken avförs ur registret och att tolkens eventuella kriminella förflutna kontrolleras när tolken för första gången ansöker om införande i registret. En del av remissinstanserna föreslog också att myndigheterna ska vara skyldiga att endast anlita tolkar som är införda i registret över rättstolkar. I flera remissyttranden tog man ställning till de uppskattade kostnaderna för systemet och till beloppet av ansökningsavgift som grundar sig på uppskattningen.

Utgående från remissyttrandena gjordes ändringar och preciseringar i lagförslaget i fråga om skydd för personuppgifter och tillgång till information samt myndighetsbehörigheten för den föreslagna nämnden för registret över rättstolkar. De förslag som gäller brott som begåtts i verksamheten som tolk och som föreslås som förutsättning för införande i och avförande ur registret ändrades inte. Med tanke på syftet för registret över rättstolkar samt betydelsen av registrering för tolkens yrkesutövning kan det inte anses vara ändamålsenligt att tolken avförs ur registret på grund av ett brott som begåtts på något annat sätt än i verksamheten som tolk eller på grund av förfarande som är uppenbart olämpligt. Vilken typ av ärende som ska tolkas kan inverka på den krävda pålitligheten och ärligheten. Eftersom registret över rättstolkar är avsett att användas för sökning av en kompetent rättstolk i mycket varierande situationer och eftersom nivån på den krävda pålitligheten och ärligheten varierar från fall till fall är det inte ändamålsenligt att förutsätta administrativt tunga förfaranden för att säkerställa pålitligheten och ärligheten som förutsättning för registrering. Med tanke på pålitligheten av en tolk som införts i registret över rättstolkar kan man anse att det är tillräckligt att tolken inte i sin verksam-

het som tolk har gjort sig skyldig till ett sådant brott eller sådan verksamhet som leder till att tolkningens pålitlighet kan ifrågasättas.

På grund av åtgärderna för att verkställa lagen ändrades ikraftträdandet av den föreslagna lagen från ingången av 2016 till den 1 april 2016.

6 Samband med andra propositioner

Propositionen hänför sig till budgetpropositionen 2016 och är avsedd att behandlas i samband med den.

DETALJMOTIVERING

1 Lagförslag

1 §. Registret över rättstolkar. I paragrafen föreslås allmänna bestämmelser om registret över rättstolkar och dess syfte. Syftet med lagen om registret över rättstolkar är att enligt artikel 5.2 i rättstolkningsdirektivet upprätta ett register över självständiga tolkar som har lämpliga kvalifikationer för att främja effektiv tillgång till tolkning. Syftet med det register som avses i den föreslagna lagen är att i enlighet med direktivet främja ändamålsenlig tolkning och effektiv tillgång till detsamma.

Enligt den föreslagna 1 § ska Utbildningsstyrelsen för ett register över rättstolkar vars syfte är att främja tillgången till tolkar med tillräckliga kvalifikationer i rättsliga ärenden. Av den föreslagna bestämmelsen ska det framgå att Utbildningsstyrelsen sköter underhållet av registret. Utbildningsstyrelsen avses i egenskap av registerförare ansvara för lämnande av uppgifter och för riktigheten av dem samt för informeringsskyldigheten av de personer som är införda i registret. Däremot ska bestämmelser om den behöriga myndighet som fattar beslut om de uppgifter som införs i registret finnas i 2 §. Av den föreslagna bestämmelsen ska det också framgå att registreringen gäller för tillgången till tolkar med tillräckliga kvalifikationer i rättsliga frågor.

Med hjälp av registret över rättstolkar kan användare av rättstolkningstjänster också kontrollera giltigheten för tolkens införande i registret över rättstolkar. Med hjälp av registret kan myndigheter såsom domstolar, polisen eller tullen, eller privatpersoner som söker rättstolk hitta tolkar med tillräckliga kvalifikationer och å andra sidan är införande i registret ett bevis på att tolken har tillräcklig kompetens för rättstolkning.

2 §. Nämnden för registret över rättstolkar. I paragrafen föreskrivs om den behöriga myndigheten i frågor kring registrering i registret över rättstolkar. Enligt bestämmelsen ska beslut om registrering och avregistrering i registret över rättstolkar fattas av nämnden för registret över rättstolkar som finns i anslutning till Utbildningsstyrelsen och som Utbildningsstyrelsen enligt förslaget tillsätts för högst fem år i sänder. Mandatet kan med andra ord också vara kortare än fem år. Medlemmarna i nämnden avses ha uppgiften som bisyssla och de står inte i tjänste- eller arbetsavtalsförhållande till Utbildningsstyrelsen. Bestämmelser om sammansättningen för nämnden för registret över rättstolkar föreslås ingå i 3 §.

I 2 mom. föreslås bestämmelser om den övervakning som nämnden för registret över rättstolkar utövar. Övervakningsuppgiften avses till exempel täcka behandling av förvaltningsklagan enligt 8 a kap. i förvaltningslagen.

Enligt det föreslagna 3 mom. ska Utbildningsstyrelsen besluta arvoden för medlemmarna i nämnden för registret över rättstolkar och svara för nämndens administrativa ärenden. Med förvaltningsärenden avses enligt förslaget bland annat registrering av ansökningar om införande i registret över rättstolkar och förnyelse av registrering som lämnats till nämnden för registret över rättstolkar och nämndens bokföring samt administrativa uppgifter som hänför sig till ordnandet av mötena för nämnden för registret över rättstolkar.

Enligt det föreslagna 4 mom. kan närmare bestämmelser om registernämndens uppgifterna utfärdas genom förordning av statsrådet.

3 §. Registernämndens sammansättning. I 1 mom. föreskrivs om antalet medlemmar i registernämnden. Registernämnden ska tillsättas på så sätt att Utbildningsstyrelsen utnämner ordfö-

randen och vice ordföranden samt minst fyra övriga medlemmar. För var och en av medlemmarna utses en personlig ersättare. På ersättare ska tillämpas vad som i den föreslagna lagen föreskrivs om medlemmar.

Av medlemmarna i nämnden för registret över rättstolkar föreslås minst en enligt 2 mom. företräda yrkesverksamma tolkar och minst en företräda dem som anlitar rättstolkningstjänster. Till exempel en företrädare för tolkarnas intresseorganisation kan enligt förslaget utses till den medlem som företräder yrkesverksamma tolkar. Som företrädare för dem som anlitar rättstolkningstjänster kan utifrån förslaget till exempel utses en företrädare för en domstol eller för advokater. För att säkerställa den juridiska sakkunskap som hänför sig till behandlingen av ärenden i nämnden för registret över rättstolkar samt till rättstolkning ska minst en medlem av nämnden för registret över rättstolkar ha avlagt någon annan högre högskoleexamen i juridik än magisterexamen i internationell och jämförande rättsvetenskap. Därtill ska minst en medlem av registernämnden enligt förslaget ha sakkunskap om högskolornas undervisning på tolknings- och översättningsområdet och en medlem sakkunskap om övrig undervisning på tolknings- och översättningsområdet. Sakkunskap om undervisning på tolkningsområdet är viktigt bland annat när nämnden ska bedöma om de studier i rättstolkning som sökanden avlagt motsvarar de krav som registrering eller förnyelse av registreringen förutsätter.

En ny medlem ska enligt förslaget utses i ställe för en medlem som avgått från sitt uppdrag som medlem av nämnden för registret över rättstolkar för det återstående mandatsperioden.

4 §. Beslutsfattandet i registernämnden. Nämnden för registret över rättstolkar avses vara ett sidoorgan som finns i anknytning till Utbildningsstyrelsen, alltså en myndighet. Således ska man vid verksamheten och vid behandling av ärenden iaktta vad som föreskrivs i förvaltningslagen (434/2003), lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999) och språklagen (423/2003).

Nämnden för registret över rättstolkar är enligt det föreslagna 1 mom. beslutför när ordföranden eller vice ordföranden och minst två andra medlemmar är närvarande.

I enlighet med det föreslagna 2 mom. kan närmare bestämmelser om beslutsfattandet och handläggningen av ärenden i nämnden för registret över rättstolkar utfärdas genom förordning av statsrådet. De bestämmelser som kan utfärdas genom förordning av statsrådet är bland annat det förfarande som registernämnden ska iaktta vid ordnande av möten.

5 §. Förutsättningar för registrering. I paragrafen föreslås bestämmelser om de förutsättningar som ska uppfyllas för att nämnden för registret över rättstolkar ska införa en tolk i registret över rättstolkar efter ansökan. Enligt bestämmelsen ska ansökan om införande i registret göras hos nämnden för registret över rättstolkar. I enlighet med förvaltningslagen ska sökanden presentera en utredning om att förutsättningarna för registrering uppfylls. På motsvarande sätt ska nämnden för registret över rättstolkar ta reda på giltigheten av de förutsättningar för registrering som framkommer av de uppgifter nämnden har tillgång till.

Enligt 1 mom. 1 punkten är den första förutsättningen för införande i registret över rättstolkar att sökanden är myndig och att hans eller hennes handlingsbehörighet inte har begränsats. Bland annat lagen om rättegång i brottmål, offentlighetslagen och strafflagen innehåller bestämmelser om jäv och tystnadsplikt som tillämpas på tolkar. Syftet med att förutsätta myndighet och att sökandens handlingsbehörighet inte har begränsats är för sin del att främja den målsättning att tolken ska ha tillräcklig förmåga att i varje enskilt fall inse tolkningens betydelse för att garantera individens rättssäkerhet och sina egna förutsättningar att verka i en enskild tolkningssituation.

I 1 mom. 2 punkten förslås bestämmelser om den yrkeskompetens som förutsätts av den tolk som ska införas i registret. Tolkning som tillhandahålls i enlighet med artikel 2.8 i tolkningsdirektivet ska hålla tillräckligt hög kvalitet för att garantera att förfarandena går rättvist till, särskilt genom att garantera att misstänkta eller tilltalade förstår vad de anklagas för och kan utöva sin rätt till försvar. För att säkerställa tillräckligt hög kvalitet och behövlig kompetens ska man av de tolkar som införs i registret förutsätta tillräcklig kännedom om språket och verksamhetsmiljön och tolkningsmetoderna inom rättstolkning samt arbetslivsfärdigheter och insikter i tolkarbetets yrkesetik. Tillräcklig kännedom om språket och verksamhetsmiljön samt objektivitet och neutralitet är viktigt med tanke på individernas rättssäkerhet och på att förfarandena ska gå rättvist till. Både den berörda parten och behörig myndighet måste kunna lita på att tolkningen sker på ett ändamålsenligt sätt. Av en tolk som ska införas i registret över rättstolkar ska man förutsätta att tolken i praktiken ha påvisat kunskap att förmedla ett budskap oförändrat och att tolken har insikt i betydelsen av olika begrepp i respektive sammanhang. Detta förutsätter att tolken känner till den huvudsakliga verksamhetsmiljön för rättstolkning, det vill säga de verksamhetsprinciper och begrepp som tillämpas i det finländska samhällets institutioner och inom rättssystemet samt behärskar fackspråket i anknytning till dessa på sina båda arbetsspråk. Tolken ska förstå skillnaderna mellan olika typer av processer, såsom civilprocess, förvaltningsprocess och straffprocess, samt skedena i dessa processer. Tolkarna ska också behärska olika tolkningsmetoder och tolkningstekniska medel och kunna bedöma vilka som är ändamålsenliga i varje enskild tolkningsuppgift och tolkningssituation.

Enligt 1 mom. 2 punkten underpunkt a ska en tolk som avlagt specialyrkesexamen för rättstolk som följer en examensstruktur som föreskrivits med stöd av lagen om yrkesinriktad vuxenutbildning införas i registret. Ovan nämnda kunskaper som krävs vid rättstolkning och tillräcklig nivå på dem har bedömts och de har fastställts i grunderna för specialyrkesexamen för rättstolk som har tagits fram i samarbete med sakkunniga inom arbetslivet. Den yrkesskicklighet som krävs för specialyrkesexamen för rättstolk består av professionellt arbete och arbetslivsfärdigheter, kännedom om rättstolkens verksamhetsmiljö, rättstolkens behärskande av arbetsspråken samt färdigheter i rättstolkning. Specialyrkesexamen för rättstolk är en fristående examen som är oberoende av hur yrkesskickligheten förvärvats och som vid behov också kan avläggas utan utbildning som förbereder för examen om personen har förvärvat tillräcklig kompetens på något annat sätt. Den yrkesskicklighet som ska påvisas vid fristående examen kan också ha förvärvats till exempel i arbetslivet eller fritidsaktiviteter. Således kan till exempel en person som avlagt yrkesexamen för kontakttolk eller högskoleexamen i tolkning gå upp till specialyrkesexamen för rättstolk om han eller hon har förvärvat den yrkesskicklighet som fastställs i examensgrunderna i praktiska arbetsuppgifter.

En examen som lämpar sig för tolkningsområdet kan också avläggas vid högskolor. Högskoleexamina omfattar inte någon egentlig rättstolkningsexamen, men högskolor och övriga läroanstalter kan ordna specialiseringsstudier, med vilka tillräcklig yrkesskicklighet kan förvärfvas under studierna eller efter att examen avlagts. Enligt 1 mom. 2 punkten underpunkt b ska också en tolk som avlagt högskoleexamen som lämpar sig för tolkens arbete och studier i rättstolkning som omfattar eller motsvarar minst 35 studiepoäng införas i registret. Närmare bestämmelser om sådana lämpliga högskoleexamina och studier i rättstolkning som avses i 3 mom. i den föreslagna paragrafen kan utfärdas genom förordning av statsrådet. För att rättstolkningsskunkaperna och kompetensen hos de tolkar som införs i registret och som har avlagt olika examina och studier inte ska avvika från varandra, ska också de studier i rättstolkning som godkänns som grund för registrering och som avses i 2 mom. underpunkt b omfatta kännedom om rättstolkens verksamhetsmiljö, färdigheter i rättstolkning och behärskande av arbetsspråken samt studier om rättstolkens professionella arbete och arbetslivsfärdigheter.

Enligt 1 mom. 3 punkten i den föreslagna paragrafen är en förutsättning för införande i registret över rättstolkar att tolken gett nämnden för registret över rättstolkar en skriftlig försäkran

och att tolken inte under de tre år som föregår ansökan har avförts ur registret över rättstolkar på grund av ett brott som begåtts i verksamheten som tolk eller något annat förfarande som är uppenbart olämpligt på det sätt som avses i 7 § 3 eller 4 punkten i förslaget. Artikel 5.3 i tolkningsdirektivet omfattar en bestämmelse om konfidentialitet. Enligt den ska medlemsstaterna se till att tolkar och översättare iakttar konfidentialitet i fråga om den tolkning och översättning som tillhandahållits i enlighet med direktivet. Rättstolkar får i sitt arbete sekretessbelagda uppgifter, såsom privatpersoners hälsouppgifter eller uppgifter som hänför sig till en pågående brottsundersökning. Tolken ska både känna till sekretessbestämmelserna och dessutom absolut iaktta dem. Förutom att tolken ska iaktta tystnadsplikt, är det med tanke på tolkens pålitlighet viktigt att tolken inte är involverad i ett ärende i vilket hans eller hennes opartiskhet kan äventyras. Flera bestämmelser som förpliktar myndigheter att sköta tolkningen ålägger dem ansvaret att säkerställa att tolken är pålitlig. Den skriftliga försäkran ska enligt förslaget fungera som ett bevis på tolkens personliga engagemang i den konfidentialitet uppgiften kräver och för sakenlig skötsel av uppgiften. Genom den skriftliga försäkran förbinder sig tolken att följa det yrkesetiska regelverket för rättstolkar och ärendenas konfidentialitet. Huruvida en tolk funnits skyldig till ett brott i sin verksamhet som tolk ska enligt förslaget inte undersökas separat då tolken ansöker om införande i registret för första gången, men om en tolk som ansöker om införande i registret under de tre år som föregår ansökan har avförts ur registret över rättstolkar på grund av detta eller på grund av någon annan olämplig verksamhet, kan tolken enligt förslaget inte införas i registret förrän tidsfristen enligt bestämmelsen gått ut.

Om den examen eller de studier som avses i 1 mom. 2 punkten har avlagts tidigare än fem år innan ansökan om införande i registret över rättstolkar blir anhängig förutsätter införandet enligt 2 mom. att sökanden påvisar att han eller hon upprätthållit sin rättstolkningsförmåga. I fråga om en person som ansöker om registrering på basis av en högskoleexamen och på basis av studier i rättstolkning räcker det med att antingen examen eller studierna i rättstolkning har avlagts under de fem år som föregår ansökan, om studierna i rättstolkning till exempel har avlagts efter examen.

I enlighet med 3 mom. i förslaget kan närmare bestämmelser om hur upprätthållandet av rättstolkningsförmågan enligt 2 mom. kan påvisas utfärdas genom förordning av statsrådet. Genom förordning av statsrådet kan utfärdas närmare bestämmelser om sådana lämpliga högskoleexamina och studier i rättstolkning som avses i 1 mom. 2 punkten underpunkt b.

6 §. Registreringens giltighetstid. Enligt 1 mom. ska en tolk som uppfyller i 5 § föreskrivna förutsättningar införas i registret över rättstolkar för en viss tid på fem år åt gången. Registreringen avses således alltid vara i kraft fem år om tolken inte inom denna tidsfrist avförs ur registret på de grunder som föreslås i 7 §. Nämnden för registret över rättstolkar ska enligt förslaget ge tolken ett intyg över införande i registret. I momentet föreslås ett bemyndigande att genom förordning av statsrådet utfärda närmare bestämmelser om innehållet i det intyg som ges till tolken.

Enligt 2 mom. kan införandet i registret över rättstolkar efter den utsatta tiden förnyas efter ansökan, om de i 5 § 1 mom. föreskrivna förutsättningarna fortfarande uppfylls och tolken påvisar att han eller hon upprätthållit sin rättstolkningsförmåga. För att tolken utan avbrott ska vara införd i registret över rättstolkar förutsätter det att tolken i god tid innan den utsatta tiden går ut ansöker om förnyelse av registrering och påvisar att han eller hon upprätthållit sin rättstolkningsförmåga. Enligt förslaget kan förnyelse av införande i registret över rättstolkar dock ansökas tidigast sex månader innan tidsfristen enligt 1 mom. går ut. I enlighet med det föreslagna 5 § 3 mom. kan närmare bestämmelser om hur upprätthållandet av rättstolkningsförmågan kan påvisas utfärdas genom förordning av statsrådet

7 §. Avregistrering. I paragrafen ska enligt förslaget föreskrivas om de fall då nämnden för registret över rättstolkar ska stryka en tolk ur registret under giltighetstiden för införandet i registret över rättstolkar.

Enligt 1 punkten i den föreslagna paragrafen ska en tolk avföras ur registret över rättstolkar om tolken begär det skriftligt.

Enligt 2 punkten ska nämnden för registret över rättstolkar avföra en tolk ur registret över rättstolkar om tolken inte uppfyller de villkor för registrering som föreskrivs i 5 § 1 mom. Enligt punkten ska tolken avföras ur registret över rättstolkar t.ex. om tolkens handlingsbehörighet har begränsats. Om tolken har införts i registret utgående från felaktiga uppgifter, såsom ett förfalskat examensbetyg, eller om det skett något annat fel då beslut om registreringen har fattats, ska ärendet avgöras i enlighet med förvaltningslagen såsom rättelse av fel och tolken ska avföras ur registret, om förutsättningarna för registreringen inte hade uppfyllts.

Enligt 3 punkten ska nämnden för registret över rättstolkar avföra en tolk ur registret över rättstolkar om tolken genom dom i domstol funnits skyldig till ett brott som han eller hon begått i sin verksamhet som tolk. Enligt förslaget ska det brott som avses i punkten ha begåtts i verksamheten som tolk. En sådan gärning kan till exempel vara sekretessbrott i enlighet med 38 kap. i strafflagen. Att avföra en tolk ur registret över rättstolkar om tolken är skyldig till ett brott som han eller hon begått i sin verksamhet som tolk är nödvändigt främst för att säkerställa att de tolkar som införts i registret över rättstolkar är pålitliga. En förutsättning för avförande ur registret över rättstolkar på grund av den föreslagna punkten är tillräknande som en domstol konstaterat. Enligt 2 mom. ska ett ärende som avses i punkten avgöras av nämnden för registret över rättstolkar på basis av ett meddelande av domstol som avses i 11 §. En domstol ska enligt den föreslagna 11 § meddela nämnden för registret över rättstolkar om beslut där en tolk som införts i registret över rättstolkar funnits skyldig till ett brott som begåtts i hans eller hennes verksamhet som tolk.

Enligt 4 punkten ska nämnden för registret över rättstolkar avföra en tolk ur registret över rättstolkar om tolken på annat sätt genom sin verksamhet har visat sig vara uppenbart olämplig att verka som rättstolk. Enligt denna punkt kan avförande ur registret över rättstolkar komma på fråga till exempel på grund av uppenbart olämplig verksamhet som kommit fram i en förvaltningsklagan som lämnats till nämnden för registret över rättstolkar. Denna punkt kan tillämpas till exempel i de fall i vilka tolken så allvarligt har brutit mot tolkarnas yrkesetiska regelverk att administrativ styrning enligt 53 c § i förvaltningslagen inte är en tillräcklig åtgärd. Den verksamhet som avses i denna punkt ska bedömas i relation till de förpliktelser som ingår i den skriftliga försäkran som är en förutsättning för registrering i registret över rättstolkar och som tolken förbundit sig att följa. Dessa är bland annat att tolken ska iaktta tystnadsplikt, beakta jäv, vara opartisk och inte missbruka information.

Enligt det föreslagna 2 mom. ska ett ärende som avses i punkten avgöras av nämnden för registret över rättstolkar på basis av ett skriftligt klagomål om tolken eller ett meddelande från en myndighet. I enlighet med förvaltningslagen ska nämnden för registret över rättstolkar höra tolken före avförande ur registret i synnerhet då ärendet baserar sig på information som någon annan än den registrerade själv lämnat.

Syftet med grunderna för avförande ur registret över rättstolkar enligt 1 mom. 3 och 4 punkterna är att i fråga om de tolkar som är införda i registret främja kravet på konfidentialitet enligt artikel 5.3 i tolkningsdirektivet.

8 §. Uppgifter som antecknas i registret över rättstolkar. I registret över rättstolkar ska enligt förslaget antecknas tolkens namn, personbeteckning och adress samt uppgifter om den examen

eller de studier som avses i 3 § 1 mom. 2 punkten och som förutsätts för införande i registret samt uppgifter om upprätthållandet av rättstolkningsförmågan. De uppgifter om studier som ska införas i registret är om tolken har avlagt specialyrkesexamen för rättstolk eller en högskoleexamen och studier i rättstolkning, när examen eller studierna har avlagts och vilka som är tolkens arbetsspråk enligt examen eller studierna. I registret över rättstolkar kan på tolkens begäran utöver adressuppgifter införas även e-postadress, telefonnummer eller någon annan kontaktuppgift. Med tanke på att registret över rättstolkar ska vara praktiskt att använda är det ändamålsenligt att tolken också meddelar sin e-postadress eller sitt telefonnummer till registret för att han eller hon ska kunna kontaktas även med kort varsel. Det avses dock inte vara obligatoriskt att uppges kontaktuppgifter. Adressuppgifter måste emellertid införas i registret för att upprätthålla registret över rättstolkar och för kommunikation som hänför sig till registreringen. Enligt förslaget ska nämnden för registret över rättstolkar utgående från uppgifterna i registret bland annat skicka meddelanden om att giltighetstiden för registreringen går ut och information om ansökan om förnyelse av införandet i registret. I registret över rättstolkar ska enligt förslaget också antecknas hur tolken har påvisat att han eller hon upprätthållit sin rättstolkningsförmåga om det är fråga om en examen eller studier som avlagts under de fem år som föregår ansökan eller förnyelse av registreringen.

Enligt det föreslagna 2 mom. ska en tolk som införts i registret över rättstolkar omedelbart meddela nämnden för registret över rättstolkar om de uppgifter som införts i registret har ändrats. Ändringar i registeruppgifterna som är av teknisk natur, såsom adressändring, kan göras av Utbildningsstyrelsen som upprätthåller registret.

De uppgifter som införts i registret över rättstolkar ska enligt 3 mom. raderas utan oskäligt dröjsmål om registreringens giltighet har upphört eller om tolken avförts ur registret eller om nämnden för registret över rättstolkar har fått uppgift om att en tolk som införts i registret har dött. Uppgift om avförande av en tolk ur registret över rättstolkar på basis av 7 § 1 mom. 3 eller 4 punkten ska dock bevaras i tre år från avförandet. Uppgift om avförande av en tolk ur registret över rättstolkar på basis av att tolken begått ett brott i sin verksamhet som tolk eller på grund av någon annan uppenbart olämplig verksamhet ska enligt förslaget bevaras i tre år från avförandet för att nämnden för registret över rättstolkar ska kunna kontrollera i registeruppgifterna om det föreligger något hinder enligt 5 § 1 mom. 3 punkten för att registrera en tolk som ansöker om det.

9 §. *Behandling av uppgifterna i registret över rättstolkar.* I 1 mom. i den föreslagna paragrafen föreskrivs hur de uppgifter om vilka det finns bestämmelser i lagen förhåller sig till lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet och personuppgiftslagen (523/1999). De uppgifter som införs i registret över rättstolkar är personuppgifter som avses i personuppgiftslagen, och enligt 2 § i personuppgiftslagen ska man vid behandling av personuppgifter iaktta vad som bestäms i personuppgiftslagen, om inte annat bestäms någon annanstans i lag. I personuppgiftslagen avses med personuppgifter alla slags anteckningar som beskriver en fysisk person eller hans egenskaper eller levnadsförhållanden som kan hänföras till honom själv eller till hans familj eller någon som lever i gemensamt hushåll med honom. Enligt 1 § i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet är myndighetshandlingar offentliga, om inte något annat föreskrivs särskilt i offentlighetslagen eller i någon annan lag. Den föreslagna lagen avses inte innehålla några bestämmelser om sekretess eller tystnadsplikt som avviker från offentlighetslagen. Det betyder att offentligheten och sekretessen i fråga om de uppgifter som införs i registret över rättstolkar ska fastställas enligt offentlighetslagen. Enligt 24 § 1 mom. 28 punkten i offentlighetslagen är sekretessbelagda myndighetshandlingar, om inte något annat föreskrivs särskilt, en förvaltningsmyndighets handlingar och register med uppgifter om en dömd, en häktad eller en person som annars berövats sin frihet, om det inte är uppenbart att utlämnandet av uppgifter inte äventyrar personens framtida utkomst, anpassning i samhället eller säkerhet, och om det finns grundad anledning att lämna ut uppgiften. Således fastställs sekre-

tessen för uppgifter i registret över rättstolkar som gäller en dom enligt 7 § 1 mom. 3 punkten på det sätt som föreskrivs i nämnda punkt i offentlighetslagen. Detsamma ska gälla hemligt telefonnummer som personen uppgett (24 § 1 mom. 31 punkten i offentlighetslagen).

Utöver vad som föreskrivs i 16 § 3 mom. i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet kan man via ett allmänt datanätverk enligt 2 mom. publicera uppgifter om namnet och uppgifter om i vilka språk tolken avlagt den examen eller de studier som avses i 3 § 1 mom. 2 punkten. På begäran av en tolk som införts i registret kan även tolkens verksamhetsområde, e-postadress, telefonnummer eller någon annan kontaktuppgift publiceras via ett allmänt datanätverk. Enligt 16 § 3 mom. i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet får personuppgifter ur en myndighets personregister, om inte något annat särskilt bestäms i lag, lämnas ut i form av en kopia eller en utskrift eller i elektronisk form om mottagaren enligt bestämmelserna om skydd för personuppgifter har rätt att registrera och använda sådana personuppgifter. I 16 § 3 mom. i offentlighetslagen förutsätts det att mottagarens rätt att registrera och använda personuppgifter kontrolleras. I fråga om information som publiceras via ett allmänt datanätverk kan detta inte kontrolleras. I bestämmelsen avses ingå en komplett lista över de uppgifter som kan publiceras via ett allmänt datanätverk om en tolk som införts i registret. På en webbplats kan man således inte publicera information till exempel om att en tolk avförts ur registret eller var de studier eller den examen som registreringen grundar sig på har avlagts. På begäran av en tolk som införts i registret kan enligt förslaget även tolkens e-postadress, telefonnummer eller någon annan kontaktuppgift publiceras via ett allmänt datanätverk. Med någon annan kontaktuppgift avses till exempel kontaktuppgifter till en tolkförmedlingstjänst, såsom en webbadress. Syftet är att samtycke till att publicera uppgifter om en tolk på internet ska inhämtas då tolken ansöker om införande i registret. Tolkens avses också ha möjlighet att i samband med ansökan meddela om han eller hon vill att något annat telefonnummer eller en e-postadress eller någon annan kontaktuppgift ska publiceras via ett allmänt datanätverk. En tolk som införts i registret har enligt det föreslagna momentet rätt att förbjuda att uppgifter om honom eller henne publiceras. Förbudsrätten avses gälla publicering av alla de uppgifter som nämns i momentet.

10 §. Avgifter. Kostnaderna för upprätthållandet av registret över rättstolkar ska enligt förslaget täckas med de ansökningsavgifter som tas ut för införande i registret. Således avses paragrafen innehålla bestämmelser om att nämnden för registret över rättstolkar tar ut en avgift av sökanden för handläggningen av ansökan som avses i 5 § 1 mom. och 6 § 2 mom. På avgiften tillämpas enligt förslaget vad som föreskrivs i lagen om grunderna för avgifter till staten (150/1992). Enligt 2 § 2 punkten i lagen om grunderna för avgifter till staten avses med offentligrättslig prestation en sådan prestation av en statlig myndighet vars efterfrågan grundar sig på lag eller förordning och som myndigheten har faktisk ensamrätt att utföra. Den avgift som tas ut för införande i registret över rättstolkar och för förnyelse av registreringen ska anses vara en offentligrättslig prestation som avses i lagen om grunderna för avgifter till staten. Med stöd av den hänvisningsbestämmelse som föreslås i bestämmelsen bestäms den myndighet som beslutar om avgifterna, indrivningen av avgifterna, sökande av ändring och övriga ärenden som föreskrivs i lagen om grunderna för avgifter till staten enligt den lagen.

11 §. Anmälningsskyldighet för domstol. En domstol ska enligt den föreslagna 11 § meddela nämnden för registret över rättstolkar om beslut där en tolk som införts i registret över rättstolkar funnits skyldig till ett brott som begåtts i hans eller hennes verksamhet som tolk. Anmälningsskyldigheten enligt den föreslagna bestämmelsen avses gälla den grund för avförande av en tolk ur registret över rättstolkar som finns i 7 § 3 punkten. En liknande bestämmelse om anmälningsskyldighet för domstol finns i lagen om auktoriserade translatorer. Bestämmelsen skiljer sig från den bestämmelse som finns i lagen om auktoriserade translatorer i det att anmälningsskyldigheten i lagen om auktoriserade translatorer gäller ett utslag genom vilket en auktoriserad translator har dömts till straff för ett brott, medan den nu föreslagna anmälningsskyldigheten gäller beslut där nå-

gon funnits skyldig till ett brott som begåtts i hans eller hennes verksamhet som tolk. För att anmälningsskyldighet ska uppstå förutsätts med andra ord inte att tolken döms till straff.

12 §. Sökande av ändring. Ändring i ett beslut av nämnden för registret över rättstolkar som gäller införande i registret över rättstolkar, förnyelse av registreringen eller avförande ur registret får sökas genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen (586/1996). Bland annat behörig besvärsmyndighet, besvärsrätten och besvärstiden ska bestämmas enligt förvaltningsprocesslagen. Förvaltningsdomstolens beslut får enligt förslaget överklagas genom besvär hos högsta förvaltningsdomstolen om högsta förvaltningsdomstolen beviljar besvärsrätt.

Eftersom lagen om grunderna för avgifter till staten enligt förslaget ska tillämpas på den avgift som tas ut av sökanden ska också ändring i ansökningsavgiften sökas på det sätt som föreskrivs i lagen om grunderna för avgifter till staten. Ändring i ett beslut av Utbildningsstyrelsen som gäller lämnande av uppgifter från registret eller i något motsvarande beslut som registerföraren fattat ska däremot sökas på det sätt som föreskrivs i tillämplig lagstiftning, såsom i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet.

2 Närmare bestämmelser och föreskrifter

Förslaget till lag om register över rättstolkar ska innehålla ett bemyndigande att genom förordning av statsrådet utfärda närmare bestämmelser om uppgifterna för nämnden för registret över rättstolkar (2 § 4 mom.), om beslutsfattandet och handläggningen av ärenden i nämnden för registret över rättstolkar (4 § 3 mom.), om villkoren för den skriftliga försäkran som förutsätts för införande i registret över rättstolkar (5 § 1 mom. 3 punkten), om påvisande av att rättstolkningsförmågan upprätthållits samt om de lämpliga högskoleexamina och studier i rättstolkning som förutsätts för införande i registret över rättstolkar (5 § 3 mom.) samt om innehållet i det intyg som ges till tolken (6 § 1 mom.).

Med stöd av bemyndigandet i 2 § 4 mom. i lagsförslaget kan närmare bestämmelser vid behov utfärdas genom förordning av statsrådet till exempel i anslutning till hur nämnden för registret över rättstolkar i praktiken ska övervaka de tolkar som införts i registret eller om att nämnden för registret över rättstolkar har möjlighet att lämna anvisningar eller rekommendationer som gäller rättstolkning.

Enligt i 4 § 3 mom. i lagsförslaget kan närmare bestämmelser om mötena för nämnden för registret över rättstolkar och röstning vid beslut utfärdas genom förordning av statsrådet.

Närmare bestämmelser om den skriftliga försäkran som avses i 5 § 1 mom. 3 punkten i lagsförslaget utfärdas genom förordning av statsrådet. Syftet är att utfärda bestämmelser om innehållet i den skriftliga försäkran genom förordning av statsrådet. Syftet med den skriftliga försäkran är att tolken genom den ska förbinda sig att följa de författningar och yrkesetiska bestämmelser som gäller tolkens arbete. Den skriftliga försäkran ska åtminstone innehålla en försäkran om att tolken iakttar tystnadsplikt, beaktar jäv, är opartisk och inte missbrukar information. Därtill ska tolken försäkra att han eller hon i sitt arbete som tolk också annars agerar ärligt och främjar rättvisa.

Enligt 5 § 3 mom. i lagsförslaget genom förordning av statsrådet får därtill utfärdas närmare bestämmelser om sådana högskoleexamina som är lämpliga högskoleexamina som avses i 5 § 1 mom. 2 punkten underpunkt b i den föreslagna lagen. Lämpliga högskoleexamina för tolkens arbete är till exempel åtminstone högre högskoleexamina i språk- och översättningsvetenskap inom humanistisk utbildning som avses i universitetslagen. Därtill får närmare bestämmelser utfärdas genom förordning av statsrådet om innehållet i ovan avsedda studier i

rättstolkning och hur omfattningen av studier i rättstolkning, som inte uppgetts i studiepoäng, ska bedömas. Såsom nämns i detaljmotiveringen för 5 § 1 mom. 2 punkten underpunkt b, ska de i punkten avsedda studierna i rättstolkning åtminstone omfatta kännedom om rättstolkens verksamhetsmiljö, färdigheter i rättstolkning och behärskande av arbetsspråket samt studier om rättstolkens professionella arbete och arbetslivsfärdigheter på så sätt att de tillsammans med en lämplig högskoleexamen kan anses ge minst den yrkesskicklighet som påvisas genom specialyrkesexamen för rättstolk.

Om examen eller studierna som avses i 5 § 1 mom. 2 punkten i den föreslagna lagen har avlagts tidigare än fem år innan ansökan om införande i registret över rättstolkar blir anhängig förutsätter införandet att sökanden påvisar att han eller hon upprätthållit sin rättstolkningsförmåga. Enligt 6 § 2 mom. i lagsförslaget förutsätter också förnyelse av registreringen att tolken påvisar att han eller hon upprätthållit sin rättstolkningsförmåga. I enlighet med 5 § 3 mom. i förslaget kan närmare bestämmelser om hur upprätthållandet av rättstolkningsförmågan kan påvisas utfärdas genom förordning av statsrådet. Bestämmelser om huruvida upprätthållandet av rättstolkningsförmågan kan påvisas genom arbetserfarenhet och/eller studier och hurdan utredning som krävs till exempel för utförda tolkningsuppdrag ska utfärdas genom förordning av statsrådet.

I enlighet med det föreslagna 6 § 1 mom. kan närmare bestämmelser om innehållet i det intyg som ges till tolken utfärdas genom förordning av statsrådet. Genom förordning av statsrådet ska utfärdas bestämmelser om att intyget utöver tolkens personuppgifter ska omfatta datum för införande i registret, giltigheten för registreringen och hur giltigheten kan kontrolleras.

Beloppet av den avgift som ska tas ut för ansökan om införande i registret över rättstolkar och förnyelse av registreringen ska enligt 8 § i lagen om grunderna för avgifter till staten fastställas av undervisnings- och kulturministeriet. Bestämmelser om ärendet ska utfärdas genom förordning av undervisnings- och kulturministeriet.

3 Ikraftträdande

Lagen avses träda i kraft den 1 april 2016. Den tolk som uppfyller förutsättningarna enligt bestämmelserna i lagsförslaget ska införas i registret över rättstolkar, vilket förutsätter att både registret över rättstolkar och den behöriga myndigheten ska existera när lagen träder i kraft. Således måste den tid efter att lagen antagits som krävs för det tekniska genomförandet av registret över rättstolkar samt för att tillsätta nämnden för registret över rättstolkar beaktas vid tidpunkten för ikraftträdandet av lagen. Det tekniska genomförandet av registret över rättstolkar kräver uppskattningsvis en till två månader. Lika lång tid bör reserveras för beredningen av tillsättandet av nämnden för registret över rättstolkar och för kommunikation om registret över rättstolkar.

4 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

Den föreslagna lagen är relevant i synnerhet med tanke på skydd för privatlivet och för personuppgifter enligt 10 § och rättsskydd enligt 21 § i grundlagen, och därtill ska bestämmelserna bedömas i förhållande till överföring av förvaltningsuppgifter på andra än myndigheter som föreskrivs i 124 § i grundlagen.

Enligt 10 § 1 mom. i grundlagen är vars och ens privatliv, heder och hemfrid tryggade. Närmare bestämmelser om skydd för personuppgifter utfärdas genom lag. Närmare bestämmelser om skydd för personuppgifter utfärdas enligt momentet i fråga genom lag. Grundlagsutskottets tolkningspraxis har varit att lagstiftarens handlingsutrymme begränsas dels av den här bestämmelsen, dels av att skyddet för personuppgifter delvis ingår i samma moment som skydd-

det för privatlivet. För skyddet av personuppgifter har utskottet ansett det viktigt att det i lag åtminstone ingår bestämmelser om målet med registreringen, vad de berörda personuppgifterna innehåller, tillåtna användningsändamål inklusive rätt att lämna ut dem, hur länge uppgifterna ska lagras i personregister och de registrerades rättssäkerhet. Dessutom krävs det att bestämmelserna i lag är heltäckande och ingående. Kravet om bestämmelser i lag gäller också möjligheten att ge ut personuppgifter via teknisk uppkoppling (GrUU 32/2008 rd, GrUU 11/2008 rd).

Införande i registret enligt den föreslagna lagen baserar sig på tolkens ansökan och är således frivilligt. I registret över rättstolkar ska enligt lagförslaget införas tolkens namn, personbeteckning och adress samt uppgifter om den examen eller de studier som förutsätts för införande i registret samt uppgifter om upprätthållandet av rättstolkningsförmågan. Syftet med registret över rättstolkar är bland annat att främja att rättegångar går rättvist till på det sätt att den myndighet som ansvarar för tolkningen kan säkra tolkningens kvalitet genom att anlita en tolk som införts i registret över rättstolkar. För att det ska vara möjligt att kontrollera identiteten av en tolk som är införd i registret över rättstolkar, ska registret utöver namn också innehålla tolkens personbeteckning. Uppgifterna om tolkens adress samt den examen eller de studier på grund av vilka tolken har införts i registret är nödvändiga för att upprätthålla registret över rättstolkar och med tanke på registrets användningsändamål. De uppgifter om studier som ska antecknas i registret är bland annat de språk i vilka personen har avlagt den examen som registreringen grundar sig på och i vilka språk tolken med andra ord har förvärvat den kompetens som förutsätts för registrering. På offentligheten och behandlingen av uppgifterna som införts i registret över rättstolkar tillämpas enligt förslaget lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet och personuppgiftslagen. Således ska till exempel på behandlingen av personbeteckning tillämpas det som föreskrivs i personuppgiftslagen.

Med avvikelse från vad som föreskrivs i 16 § 3 mom. i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet kan man enligt 9 § 2 mom. i den föreslagna lagen via ett allmänt datanätverk publicera uppgifter om namnet i fråga om en tolk som införts i registret över rättstolkar, samt uppgifter om i vilka språk tolken avlagt den examen eller de studier som förutsätts för införande i registret. På begäran av en tolk som införts i registret kan även tolkens verksamhetsområde, e-postadress, telefonnummer eller någon annan kontaktuppgift publiceras via ett allmänt datanätverk. De uppgifter som publiceras via ett allmänt datanätverk är således specificerade i lagen och publicering av de kontaktuppgifter som avses i bestämmelsen är enligt förslaget endast möjligt på begäran av en tolk som införts i registret. En tolk som införts i registret avses ha rätt att förbjuda att uppgifter om honom eller henne publiceras. Syftet är att skapa en tjänst i likhet med registret över auktoriserade translatorer där man via ett allmänt datanätverk kan söka tolk genom enskild sökning på tolkens namn, verksamhetsområde och/eller arbetsspråk. Syftet med att publicera uppgifter via ett allmänt datanätverk är att man kan kontrollera om tolken är införd i registret samt att få tillgång till en tillräckligt kompetent tolk också i de fall då den myndighet som ansvarar för registret och den tjänsteman eller de tjänstemän som har nyttjanderätt till tjänsten inte kan nås. Ett användarvänligt sätt att hitta relevanta uppgifter är särskilt viktigt i sådana typiska brådskande myndighetsärenden, såsom behandling av tvångsmedelsärenden, vars tidsfrister förutsätter att en tolk ska anlitas utanför tjänstetid och med kort varsel.

Enligt lagförslaget ska 8 § 2 mom. innehålla bestämmelser om radering av de uppgifter som införts i registret över rättstolkar. Uppgifterna som införts i registret över rättstolkar ska enligt bestämmelsen raderas utan oskäligt dröjsmål om registreringens giltighet har upphört eller om tolken avförts ur registret eller om nämnden för registret över rättstolkar får uppgift om att en tolk som införts i registret har dött. Uppgift om avförande av en tolk ur registret över rättstolkar på grund av ett brott eller något annat förfarande som är uppenbart olämpligt bör dock bevaras i tre år från avförandet. Det är nödvändigt att bevara uppgift om avförande av en tolk ur

registret över rättstolkar på grund av ett brott eller något annat förfarande som är uppenbart olämpligt för att ett av målen med registret, dvs. att garantera de registrerade tolkarnas pålitlighet, inte ska äventyras. Om uppgiften om avförande inte bevaras under den föreskrivna tiden kan tolken på ansökan införas i registret på nytt omedelbart efter avförandet. De handlingar och register med uppgifter om en dom på grund av ett brott som begåtts i verksamheten som tolk avses i enlighet med 24 § 1 mom. 28 punkten i offentlighetslagen också vara sekretessbelagda, om det inte är uppenbart att utlämnandet av uppgifter inte äventyrar personens framtida utkomst, anpassning i samhället eller säkerhet, och om det finns grundad anledning att lämna ut uppgiften. Utifrån ovan nämnda omständigheter anses den föreslagna regleringen inte äventyra det skydd för privatliv och personuppgifter som tryggas genom 10 § i grundlagen.

Enligt lagförslaget fattar nämnden för registret över rättstolkar beslut om införande i och avförande ur registret över rättstolkar och den avses också övervaka de registrerade tolkarnas verksamhet. Nämnden avses vara ett organ som finns i anknytning till Utbildningsstyrelsen och som är sammansatt av medlemmar som Utbildningsstyrelsen utser. Medlemmarna avses ha tjänsten som bisyssla och de står inte i tjänsteförhållande till Utbildningsstyrelsen. I 124 § i grundlagen förbjuds givande av uppgifter som innebär betydande utövning av offentlig makt till andra än myndigheter. Grundlagsutskottet har ansett att en nämnd som finns i anknytning till en myndighet är en myndighet av det slag som avses i 124 § i grundlagen i de fall då det i lagen finns detaljerade bestämmelser om hur nämnden tillsätts och vilken sammansättning den har och hur ärendena bereds och behandlas i nämnden samt om nämndens beslutanderätt och nämndens personal, och bestämmelserna behöver alltså inte ställas i relation till grundlagsbestämmelsen om överföring av förvaltningsuppgifter på andra än myndigheter (GrUU 2/2013 rd). Eftersom bestämmelserna om nämnden för registret över rättstolkar enligt förslaget är förenliga med grundlagens 119 § 2 mom. om statsförvaltningens organ omfattar förslaget inga bestämmelser om överföring av förvaltningsuppgifter på andra än myndigheter.

Enligt förslaget ska beslut som nämnden för registret över rättstolkar fattat kunna överklagas till förvaltningsdomstolen på det sätt som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen. Förvaltningsdomstolens beslut ska kunna överklagas genom besvär hos högsta förvaltningsdomstolen endast om högsta förvaltningsdomstolen beviljar besvärshöjd. Enligt 21 § i grundlagen har var och en rätt att på behörigt sätt och utan ogrundat dröjsmål få sin sak behandlad av en domstol eller någon annan myndighet som är behörig enligt lag samt att få ett beslut som gäller hans eller hennes rättigheter och skyldigheter behandlat vid domstol eller något annat oavhängigt rättskipningsorgan. Grundlagsutskottet har inte ansett att besvärstillståndssystemet strider mot 21 § i grundlagen. I allt fler ärendekategorier används omprövningsförfarande vars ställning som rättsskyddsmedel har stärkts bland annat genom att komplettera 7 a kap. i förvaltningslagen med allmänna bestämmelser om det. Omprövningsförfarande kan enligt grundlagsutskottet ses som det första steget i processen för att söka ändring, fastän det inte handlar om rättskipning i domstol. Grundlagsutskottet har konstaterat att det genom reglering av besvärstillstånd är möjligt att minska den typ av besvär till högsta förvaltningsdomstolen som leder till beslut i ärendekategorier där de rättsmedel som kommer före högsta förvaltningsdomstolen i de flesta fall kan anses vara tillräckliga med avseende på rättssäkerheten. Grundlagsutskottet har ansett att ärendets art och betydelse inte nödvändigtvis i alla ärendekategorier, till exempel i återkallande av näringstillstånd, förutsätter att målet kan komma upp i högsta förvaltningsdomstolen utan besvärstillstånd (GrUU 55/2014 rd). De beslut som nämnden för registret över rättstolkar fattar om införande i eller avförande ur registret inbegriper enligt regeringen ingen sådan kränkning av individens näringsidkande eller sådana juridiskt krävande frågor att ett beslut, som förvaltningsdomstolen meddelat med anledning av ändringssökande, ska kunna överklagas genom besvär till högsta förvaltningsdomstolen utan besvärstillstånd. Högsta förvaltningsdomstolens föreslagna skyldighet eller möjlighet att bevilja besvärstillstånd när

grunderna enligt lagen uppfylls ska räcka till att garantera rättssäkerheten i ärendekategorin i fråga.

Införande i registret över rättstolkar är ingen förutsättning för att verka som rättstolk och inverkar således inte på näringsfriheten enligt 18 § i grundlagen. Tolken kan vid näringsidkande emellertid dra nytta av att vara införd i registret när tolken har sådan behörighet att verka som rättstolk som bekräftats av en myndighet. Således kan införande i registret ha faktisk betydelse vid näringsidkande, till exempel i fråga om sådana språk i vilka det också finns många tolkar som inte är införda i registret. Enligt förslaget kan tolken avföras ur registret om en tolk genom dom i domstol funnits skyldig till ett brott som han eller hon begått i sin verksamhet som tolk eller på annat sätt genom sin verksamhet har visat sig vara uppenbart olämplig att fungera som rättstolk. De grunder enligt vilka tolken kan avföras ur registret är enligt regeringens uppfattning så väsentliga med tanke på rättstolkens yrkesskicklighet och pålitlighet att bestämmelserna kan anses vara motiverade med beaktande av rättstolkens roll i att säkerställa en rättvis rättegång.

Med stöd av vad som uppgetts ovan kan lagförslaget behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs riksdagen följande lagförslag:

Lagförslag

Lag

om registret över rättstolkar

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §

Registret över rättstolkar

Utbildningsstyrelsen för ett register över rättstolkar vars syfte är att främja tillgången till tolkar med tillräckliga kvalifikationer i rättsliga frågor.

2 §

Nämnden för registret över rättstolkar

Beslut om registrering och avregistrering i registret över rättstolkar fattas av nämnden för registret över rättstolkar (*registernämnden*). Registernämnden finns i anslutning till Utbildningsstyrelsen och tillsätts av Utbildningsstyrelsen för högst fem år i sänder.

Registernämnden övervakar den verksamhet som utövas av tolkar som antecknats i registret över rättstolkar.

Utbildningsstyrelsen beslutar om arvoden för medlemmarna i registernämnden och svarar för registernämndens administrativa ärenden.

Närmare bestämmelser om registernämndens uppgifter får utfärdas genom förordning av statsrådet.

3 §

Registernämndens sammansättning

Till registernämnden utses en ordförande och en vice ordförande samt minst fyra andra medlemmar. För var och en av dem utses en personlig ersättare. På ersättarna tillämpas vad som i denna lag föreskrivs om medlemmar.

Av registernämndens medlemmar ska minst en företräda yrkesverksamma tolkar och minst en företräda dem som anlitar rättstolkningstjänster. Minst en medlem ska ha avlagt någon annan högre högskoleexamen i juridik än magisterexamen i internationell och komparativ rätt. Därtill ska minst en medlem ha sakkunskap i högskoleundervisning inom området för tolkning och översättning och en medlem sakkunskap i annan undervisning inom området för tolkning och översättning.

Om en medlem av registernämnden avgår från sitt uppdrag utses en ny medlem i hans eller hennes ställe för den återstående mandatperioden.

4 §

Beslutsfattandet i registernämnden

Registernämnden är beslutför när ordföranden eller vice ordföranden och minst två andra medlemmar är närvarande.

Närmare bestämmelser om beslutsfattandet och handläggningen av ärenden i registernämnden får utfärdas genom förordning av statsrådet.

5 §

Förutsättningar för registrering

Registernämnden antecknar på ansökan i registret över rättstolkar en tolk

1) som har uppnått myndighetsåldern och vars handlingsbehörighet inte har begränsats,

2) som har

a) avlagt specialyrkesexamen för rättstolk enligt den examensstruktur som anges i bestämmelser som utfärdats med stöd av lagen om yrkesinriktad vuxenutbildning (631/1998), eller

b) avlagt en högskoleexamen som lämpar sig för tolkuppdrag och genomfört studier i rättstolkning som omfattar eller motsvarar minst 35 studiepoäng,

3) som har lämnat registernämnden en skriftlig försäkran och som inte under de tre år som föregått ansökan har strukits ur registret över rättstolkar med stöd av 7 § 1 mom. 3 eller 4 punkten.

Om en sådan examen eller sådana studier som avses i 1 mom. 2 punkten har avlagts eller genomförts tidigare än fem år innan ansökan om anteckning i registret lämnades in, krävs det för anteckning i registret att sökanden visar att han eller hon upprätthållit sin förmåga att utföra rättstolkning.

Genom förordning av statsrådet utfärdas det bestämmelser om hur upprätthållandet av förmågan att utföra rättstolkning kan visas. Genom förordning av statsrådet får det utfärdas närmare bestämmelser om sådana lämpliga högskoleexamina och studier i rättstolkning som avses i 1 mom. 2 punkten underpunkt b samt om innehållet i den försäkran som avses i 1 mom. 3 punkten.

6 §

Registreringens giltighetstid

En tolk som uppfyller förutsättningarna enligt 5 § antecknas i registret över rättstolkar för fem år i sänder. Registernämnden ger tolken ett intyg över registreringen. Närmare bestämmelser om innehållet i det intyg som ges till tolken får utfärdas genom förordning av statsrådet.

Registreringen kan på ansökan förnyas efter att den tid som avses i 1 mom. har löpt ut, om förutsättningarna enligt 5 § 1 mom. fortfarande uppfylls och tolken visar att han eller hon upprätthållit sin förmåga att utföra rättstolkning under de fem år som föregått ansökan. Ansökan om förnyad registrering kan göras tidigast sex månader innan den tid som avses i 1 mom. löper ut.

7 §

Avregistrering

Registernämnden ska stryka en tolk ur registret över rättstolkar, om tolken

- 1) skriftligen begär det,
- 2) inte uppfyller de förutsättningar som anges i 5 § 1 mom.,
- 3) genom en dom i domstol konstateras ha begått ett brott i sin verksamhet som tolk,
- 4) på annat sätt i sin verksamhet som tolk har visat sig vara uppenbart olämplig att vara verksam som rättstolk.

Ett ärende som avses i 1 mom. 3 punkten kommer upp till avgörande i registernämnden genom en anmälan enligt 11 § från en domstol. Ett ärende som avses i 1 mom. 4 punkten kommer upp till avgörande i registernämnden genom ett skriftligt klagomål över tolken eller en anmälan som en myndighet gjort om tolken.

8 §

Uppgifter som antecknas i registret över rättstolkar

I registret över rättstolkar antecknas tolkens namn, personbeteckning och adress, uppgifter om den examen eller de studier enligt 5 § 1 mom. 2 punkten som är förutsättningar för registrering samt uppgifter om upprätthållandet av förmågan att utföra rättstolkning. Utöver adressuppgifterna kan också på tolkens begäran hans eller hennes e-postadress, telefonnummer och andra kontaktuppgifter antecknas i registret.

En tolk som antecknats i registret över rättstolkar ska omedelbart informera registernämnden om ändringar i de uppgifter som antecknats i registret.

Uppgifterna i registret över rättstolkar ska avföras utan oskäligt dröjsmål, om registreringens giltighet har upphört, om tolken avregistrerats eller om registernämnden har fått vetskap om att tolken har avlidit. Uppgift om att en tolk har avregistrerats med stöd av 7 § 1 mom. 3 eller 4 punkten ska dock bevaras i tre år från avregistreringen.

9 §

Behandling av uppgifterna i registret över rättstolkar

Bestämmelser som gäller offentligheten för och behandlingen av uppgifterna i registret över rättstolkar finns i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999) och i personuppgiftslagen (523/1999).

Utöver vad som föreskrivs i 16 § 3 mom. i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet det kan i det allmänna datanätet publiceras uppgifter om namnet på tolkar som antecknats i registret över rättstolkar samt uppgift om de språk i vilka en tolk har avlagt den examen eller genomfört de studier som avses i 5 § 1 mom. 2 punkten. På begäran av tolken kan även tolkens verksamhetsområde, e-postadress, telefonnummer och andra kontaktuppgifter publiceras i det allmänna datanätet. En tolk som antecknats i registret har rätt att förbjuda att uppgifter om honom eller henne publiceras.

De uppgifter som avses i 2 mom. kan i det allmänna datanätet publiceras som en förteckning som utgör resultatet av en enskild sökning på ett visst verksamhetsområde, på ett visst tolkningsspråk eller på namnet på en tolk.

10 §

Avgifter

För handläggningen av ansökningar som avses i 5 § 1 mom. och 6 § 2 mom. tar registernämnden ut en avgift av sökanden. Bestämmelser om avgiften finns i lagen om grunderna för avgifter till staten (150/1992) och i bestämmelser som utfärdats med stöd av den.

11 §

Anmälningssplikt för domstolarna

Domstolarna ska underrätta registernämnden om avgöranden där en tolk som antecknats i registret över rättstolkar konstateras ha begått ett brott i sin verksamhet som tolk.

12 §

Sökande av ändring

I sådana beslut av registernämnden som gäller anteckning i registret över rättstolkar, förnyande av registrering eller avregistrering får ändring sökas genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen (586/1996). Över förvaltningsdomstolens beslut får besvär anföras endast om högsta förvaltningsdomstolen beviljar besvärstillstånd.

13 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 20 . _____

Helsingfors den 28 september 2015

Statsministerns ställföreträdare, utrikesminister

Timo Soini

Undervisnings- och kulturminister Sanni Grahn-Laasonen